

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Sociální stigma Češek, které konvertovaly k islámu

Bc. Zuzana Seifertová

Diplomová práce

2017

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Zuzana Seifertová**
Osobní číslo: **H15441**
Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Resocializační pedagogika**
Název tématu: **Sociální stigma Češek, které konvertovaly k islámu**
Zadávající katedra: **Katedra věd o výchově**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

V teoretické části se diplomová práce bude věnovat normám a stigmatizaci, které se prolínají také s předsudky a stereotypy v kontextu české společnosti. Práce se mimo jiné bude věnovat také mediálnímu tlaku na společnost v otázkách postojů k ženám, které přijaly islámskou víru. Nedílnou součástí této práce budou také základní informace o islámu a muslimské komunitě žen.

Praktická část práce se bude zabývat individuálními zkušenostmi českých žen, které konvertovaly k islámu. Jedná se především o sociální stigma, které přijetím nové víry u těchto žen započalo od jedinců či společnosti. Práce se také bude věnovat otázkám příčiny konverze českých žen a zjišťováním, kdo nejčastěji tyto ženy diskriminuje. Výzkum bude proveden formou hloubkových polostrukturovaných rozhovorů se ženami, které budou záměrně vybrány i s pomocí metody snow-ball. Cílem práce bude, poukázat na odmítání žen vyznávajících islám českou společností.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

- ALLPORT, Gordon Willard. O povaze předsudků. V českém jazyce vyd. 1. Překlad Eduard Geissler. Praha: Prostor, 2004. Obzor (Prostor). ISBN 80-7260-125-3.
- GOFFMAN, Erving. Stigma: poznámky k problému zvládnání narušené identity. Vyd. 1. Překlad Tomáš Prášek. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. ISBN 80-86429-21-0.
- HOLM, Nils G. Úvod do psychologie náboženství. Vyd. 1. Překlad Karel Balcar. Praha: Portál, 1998. Studium. ISBN 80-7178-217-3.
- HRČKA, Michal. Sociální deviace. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001. Základy sociologie. ISBN 80-85850-68-0.
- MENDEL, Miloš. Muslimové a jejich svět: o víře, zvyklostech a smýšlení vyznavačů islámu. Praha: Dingir, 2016. ISBN 978-80-86779-42-3.
- MOGHISSI, Haideh. Women and Islam: critical concepts in sociology. New York: Routledge, 2005. ISBN 0415324211.
- NEŠPOR, Zdeněk R a Dušan LUŽNÝ. Sociologie náboženství. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-251-5.
- OSTŘANSKÝ, Bronislav, 1972- Atlas muslimských strašáků, aneb, Vybrané kapitoly z "mediálního islámu" / Bronislav Ostřanský Praha : Academia, 2014. ISBN: 978-80-200-2428-2
- ŘÍČAN, Pavel. Psychologie náboženství a spirituality. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-312-3.
- URBAN, Lukáš, Josef DUBSKÝ a Jan BAJURA. Sociální deviace. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-397-1.

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Marcela Ehlová, Ph.D.

Katedra věd o výchově

Datum zadání diplomové práce:

30. dubna 2016

Termín odevzdání diplomové práce:

31. března 2017

prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.
děkan

L.S.

Ing. Jaroslav Myšlavec, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2016

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 9/2012, bude práce zveřejněna v Univerzitní knihovně a prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 28. 6. 2017

Bc. Zuzana Seifertová

Poděkování:

Ráda bych na tomto místě poděkovala PhDr. Marcele Ehlové, Ph.D. za odborné vedení této diplomové práce, za cenné rady a hlavně za ochotu, kterou mi během konzultací projevovала. Mé velké díky patří také respondentkám, které se zúčastnily mého výzkumu.

ANOTACE

Tématem této diplomové práce jsou souhrnné informace o problematice českých konvertitek k islámu. Teoretická část definuje základní pojmy o náboženství, konkrétněji potom o náboženství islám. Věnuje se problematice stigmatizace a dále médiím i jejich tlaku na veřejnost. Praktická část seznamuje s kvalitativním výzkumem, který se zabýval zjištěním, zda se české muslimky cítí být společnostmi stigmatizovány.

KLÍČOVÁ SLOVA

muslimky, konverze, náboženství, sociální stigma, islám

TITLE

The social stigma of Czech women who converted to Islam

ANNOTATION

This diploma thesis deals with the issue of Czech converts to Islam in the sense of their possible stigmatization on the part of society. The theoretical part defines the basic concepts of religion, more specifically religion Islam. It deals with the issues of stigmatization and media and their pressure on the public. The practical part introduces qualitative research, which deals with the determination of whether the Czech Muslims feel stigmatized.

KEYWORDS

muslim women, religious conversion, religion, social stigma, Islam

Obsah

Úvod.....	9
1 Náboženství.....	11
1.1 Náboženská identita	14
1.2 Náboženská konverze	17
2 Islám.....	21
2.1 Pilíře islámu	22
2.2 Práva a tradice v islámu	25
2.3 Ženy v islámu.....	27
2.4 Mýty o islámu	28
3 Stigmatizace	31
3.1 Sociální norma	31
3.1.1 Sociální deviace	32
3.2 Postoje, předsudky a stereotypy.....	33
3.3 Stigma	35
3.4 Diskriminace a xenofobie	37
4 Média	41
4.1 Vliv médií na společnost.....	42
4.2 Přesvědčovací strategie médií.....	43
4.3 Islám v kontextu veřejného dění	44
5 Výzkumná část.....	47
5.1 Výzkumné otázky	47
5.2 Etické otázky výzkumu	48
5.3 Cíle výzkumu	49
5.4 Výzkumný soubor a jeho výběr	49
5.4.1 Proces výběru výzkumného vzorku	49
5.5 Průběh výzkumu	52

6 Zpracování získaných dat.....	56
6. 1 Interpretace získaných dat.....	57
6.2 Shrnutí.....	65
6.3 Závěrečná diskuse	68
Závěr	69
Seznam užitých zdrojů.....	70
Literární zdroje.....	70
Internetové zdroje	73

Úvod

Téma stigmatizace českých konvertitek k islámu jsem zvolila, především z důvodu, že jsem ve svém okolí zaznamenala nenávistné postoje, strach a diskriminační názory na islámské náboženství a konkrétně na muslimy. Tento důvod mně přivedl k hlubšímu zájmu a porozumění tomuto náboženství, stejně tak k potřebě vyhledávat nejrůznější internetové diskuse a navštěvovat přednášky a semináře týkající se tématu islám. Začala jsem si také shánět odbornou literaturu související s islámem a také jednotlivé svaté texty tohoto náboženství, abych si mohla utvořit vlastní názor na islám i muslimy.

Stále mne překvapuje, že spousta osob své nenávistné postoje k muslimům staví na reprodukování informací, které se šíří v bulvárních a senzacechtivých médiích a internetem, oproti tomu, aby si sami vytvořili nějaký názor po jakémkoli smysluplném vyhledávání informací. Můj názor na tyto jedince je takový, že jediným jejich důvodem pro zapojování se do diskusí a pořádání aktivit, které mají zrekrutovat do jejich řad další osoby, je možná nuda a stereotyp v jejich životech nebo strach, který vznikl na základě šokujících reportáží, které vysílají některé televizní stanice.

V České republice začala postupně vznikat různá hnutí, brojící proti islámu, která podněcovala davy lidí k odporu a nenávisti vůči muslimům. Velmi paradoxní na těchto skupinách je dle mého názoru skutečnost, že tito lidé otevřeně hovoří o tom, že islám je ideologické náboženství srovnatelné s nacismem, které diskriminuje ženy, dovoluje mužům je bít a nutí je nosit šátky na hlavách a zároveň sami fyzicky a verbálně napadají muslimské ženy, které nutí, aby sejmuly šátky ze svých hlav. Také z tohoto důvodu jsem cítila potřebu objasnit alespoň určité části společnosti informace o islámu, získané z odborné literatury a předložit konkrétní názory a pocity českých konvertitek, na aktuální situaci a postoje veřejnosti k nim samým.

Teoretická část této práce je rozdělena do čtyř hlavních kapitol a každá z nich obsahuje další podkapitoly. První kapitola seznamuje čtenáře se základními definicemi a termíny související s náboženstvím jako nadřazeným pojmem konkrétních věrouk. Dále seznamuje čtenáře s termíny náboženské identity a konverze. Druhá kapitola je stručným přehledem základních pojmů, které se váží konkrétně k islámu a čtenáři představuje pilíře, práva a tradice tohoto náboženství a také se věnuje problematice žen v islámu. V této kapitole

uvádím také mýty o islámu, které kolují společností. Třetí kapitola se věnuje stigmatizaci, ve které mimo jiné popisují význam postojů nebo předsudků. Poslední kapitola teoretické části se věnuje médiím, jejichž přesvědčovací strategie a vliv působení na veřejnost jsou v oné kapitole popsány. Celá teoretická část čtenáře seznamuje s klíčovými pojmy, které souvisí s tematikou práce a je podložena citacemi z odborné literatury a také několika internetovými zdroji.

Cílem této diplomové práce je poukázat na odmítání muslimských konvertitek českou společností a také zanalyzovat a vyhodnotit, zda se tyto ženy cítí být nějakým způsobem českou společností stigmatizovány. Na základě hlavního cíle této práce byly formulovány výzkumné otázky, na které v závěru výzkumné části odpovídám. Jedná se tedy o kvalitativní šetření, které využívá metodu hloubkových polostrukturovaných rozhovorů, provedených s pěti českými ženami, které konvertovaly k islámu.

„Myslím, že tím nejskutečnějším náboženstvím je dobré srdce.“

Dalajláma

1 Náboženství

„Každé náboženství existuje v sociálním kontextu. Nemůžeme si představit náboženství bez skupiny jednotlivců, kteří je praktikují“ (Holm, 1998, s. 19). Náboženství je s lidstvem spjato již od doby kamenné a bezpochyby tvoří jeho dějiny. Zároveň také utváří jedinečnost lidského bytí a mnohdy vytváří postoje a hodnoty pestrému spektru jedinců. Často se můžeme setkat s tím, že z řad společnosti je náboženství zavržováno a je mu vytýkána jeho zastaralost a jistá upjatost. Lidé si mnohdy neuvědomují, že náboženství funguje a vzniká z podpory jednotlivců a tudíž každý jedinec svým vlastním vyznáním a způsobem své existence zároveň náboženství formuje a určuje jeho další směřování. Je naprosto pochopitelné, že toto složité téma rozděluje společnost a vyvolává silné a rozdílné emoce na stranách fanatických stoupenců a náboženských odpůrců.

Autoři zabývající se náboženstvím nejsou jednotní v jeho vymezení. Problematika ve vymezení či definování náboženství spočívá v tom, že do jedné kategorie nelze zahrnout vše, co lidé za náboženství považují. Je třeba si také uvědomit, že náboženstvím se zabývá mnoho oborů jako například sociologie, psychologie, sociální antropologie nebo filozofie. Nešpor a Lužný (2007) uplatňují v sociologii dva typy náboženství. Jedním z nich je náboženství substanciální, které vychází z představy, že všechna náboženství mají jednu společnou podstatu. Našli se ovšem kritici, kteří tu jednu podstatu v náboženství nenalézají, proto byl vymezen druhý typ a to funkcionální. Tento typ vymezuje náboženství jako odpověď na lidskou potřebu nebo zastoupení jakési sociální role. Pro účely této diplomové práce bych ráda zvolila dvě pro mne atraktivní a vystihující definice, se kterými se zároveň ztotožňuji. První definice je od I. Štampacha (2008, s. 30). „*Náboženství je vztah člověka k transcendentní skutečnosti.*“ Pokud přijmeme tuto definici, je třeba objasnit význam transcendentní. Dle Štampacha (2008) je transcendentní vše, co přesahuje smyslovou skutečnost, která není poznatelná běžnými lidskými postupy. Jako druhou a podstatně složitější definici volím tu od německého filozofa Gottlieba Fichteho „*Náboženství je poznání; objasňuje člověka sobě samému, odpovídá na nejvyšší otázky, které vůbec mohou být vzneseny, a přináší tak člověku dokonalou jednotu se sebou samým a skutečné posvěcení mysli*“ (Heller a Mrázek, 2004, s. 18). Pokud bychom pát-

rali po otázkách kdy, kde a jak náboženství vznikalo, je velmi pravděpodobné, že přesná data a důvody nenalezneme. Předpokládá se totiž, že náboženství je odvozeno z něčeho odlišného, co mělo původně maskovat jiný sociální jev. O náboženství, které by bylo doložitelné lze hovořit jen z materiálních památek objevených po našich předcích. První náznaky možné existence náboženství souvisí s nálezy lidských ostatků v polohách, které naznačují, že osoby mohly být obřadně pohřbeny. O vývoji a vzniku náboženství se také dozvídáme z maleb, které byly objeveny na zdech v jeskyních (Štampach, 2008).

Na tomto místě bych ráda krátce uvedla současnou situaci náboženství v České republice. Dana Hamplová ve své publikaci nabízí mnoho statistických údajů, které jsou zdrojem k pohledu na vývojové změny v postojích k náboženství z různých hledisek. Češi jsou často označováni za jeden z nejvíce ateistických národů Evropy. Výzkumy v této knize, které pocházejí ze sčítání lidu v roce 2011, uvádí, že 40,3 % Čechů nevěří v Boha a velká část má odmítavý postoj k církvi, avšak mají velkou oblibu v religiozitě (Hamplová, 2013). Výsledky českého statistického úřadu ze sčítání lidu z roku 2011 zveřejňují, že v České republice se k nějakému náboženství hlásilo 20,7 % obyvatel a 34, 2 % dotazovaných uvedlo, že jsou bez vyznání (Hamplová, 2013, s. 41). Z těchto výsledků je tedy patrné, že dvacet procent Čechů v Boha, či nějakou jinou sílu věří. Kdo nebo co ale je tím Bohem? Miloš Raban (2008) uvádí, že výzkumy dějin náboženství prokázaly, že se chápání nebo obraz Boha u jedinců proměňuje vzhledem ke stupni jejich vývoje. Boha můžeme určit jako pojem, ale také jako obraz, který bývá projekcí našeho já, proto je velmi časté, že lidé popisují Boha jako člověka. Pro nábožensky smýšlející jedince je utváření jejich vlastního Boha velmi důležité, je to nezbytná podmínka pro formování jejich vlastní individuality. Hejna (2004) ve své knize představuje výzkum Ernesta Harmse z roku 1944. Tento výzkum se zabývá odkrytím představ o obrazu Boha v různých stádiích života dítěte. Výzkum byl realizován pomocí kresby, kdy děti ve věku od tří do osmnácti let namalovaly svou představu Boha. Poté Harms rozdělil obrazy do třech stádií.

1. Pohádkové stádium - u dětí ve věku tři až šest let převládá fantazie a nerozlišují pohádky od náboženských příběhů.
2. Realistické stádium - děti ve věku sedm až deset let přejímají podobu Boha od svých blízkých nebo z okolních vjemů a podnětů.
3. Individuální stádium - děti, starší jedenácti let si již vytvářejí originální obrazy, které vychází z nitra a zosobňují jejich duchovno.

Pokud zde objasňujeme termín a vymezení náboženství je třeba do této kapitoly zahrnout také rituály, které k tomuto sociálnímu fenoménu dozajista patří. Významem náboženských rituálů bývá posílení vnitřního citění a víry. Nešpor v příručce Sociologie náboženství (2008) hovoří o rituálech, jako o společenských obřadech, které upevňují normy v určité skupině, ale také posilují náboženské citění u jedinců. Za náboženské rituály lze považovat modlitby, pústy, bohoslužby a jiné. Rituál se obvykle nemění, někteří věřící ho chápou jako vyjádření úcty k jejich Bohu a nevykonáním tohoto rituálu by se mohli cítit proviněni.

Náboženství je v dnešní době rozšířené po celém světě, v současné české společnosti je hlavně v posledních letech častým diskusním tématem. Náboženství je již ze své podstaty velmi rozmanité, proto může být četnost jednotlivých náboženství pro mnohé jednotlivce matoucí. Následující text bude tedy rozlišovat jednotlivé druhy či typy náboženství. Štampach (2008) ve své knize uvádí, že náboženství rozdělují jednotliví autoři dle několika různých hledisek. Můžeme tak mluvit o typologii dějinné, kdy autor třídí jednotlivá náboženství dle dějinné linky jejich vzniku. Antropolog Josef Wolf rozděljuje náboženství jednoduše na křesťanská, judaismus, islámská, budhistická, náboženství nového věku a přírodní náboženství. Jiná náboženství řadí autor do těchto šesti uvedených skupin, v souvislosti s nějakými podobnými či příbuznými vlastnostmi. Z různých hledisek rozdělují náboženství Heller a Mrázek (2004) například na geografické, dle místa výskytu, sociologické podle struktury společnosti nebo etnografické, které třídí podle kmenů a národů.

Pro potřeby této diplomové práce se však můžeme spokojit se základní typologií náboženství.

Neteistická náboženství – tato náboženství nedává transcendentní skutečnosti reálné rysy a tedy jsou vnímána jako osobní síla či moc. Mezi neteistická náboženství můžeme zařadit například buddhismus a taoismus.

Teistická náboženství – u tohoto náboženství nabývá transcendentní skutečnost reálných Bohů či jednoho Boha, ke kterému se člověk obrací a sdílí s ním své pocity a vytváří s ním nějaký vztah. Teistická náboženství rozdělujeme ještě na monoteistické, tedy takové, které uctívá pouze jediného boha jako křesťanství, judaismus nebo islám a polyteistické, které vyznává bohů více a těmito jsou hinduismus nebo také wicca.

Náboženství můžeme dále dělit podle doložitelnosti jeho vzniku na historické, a pokud žádné takové dochované zdroje nemáme, označujeme jej za prehistorické. Hovoříme-li o

zjevném náboženství, jedná se o takové, kde je doloženo zjevení boha a mezi věřícím a bohem je jistý nepřekonatelný rozdíl. Oproti tomu mystická náboženství usilují o kontakt a ztotožnění se se samotným božstvím.

Se sociálními fenomény se často spojuje určitá kritika, která bývá do diskusí vnášena jedinci z různých společenských vrstev. Ke kritice náboženství mimo jiné se v roce 2000, na mezinárodní konferenci Náboženství a svoboda vyjadřoval katolický kněz Tomáš Halík. Ve svém příspěvku uvedl, že kritika náboženství se může projevat jednak ateismem a také státem vynucenou idolatrií. Idolatrie vynucená státní mocí je v tomto případě chápána jako uctívání politické ideologie určitého státu jejími obyvateli (Halík, T., 2008, online). Náboženství, na svých internetových stránkách kritizují také právě ateisté. Definiují ateismus jako „*pochoopení, že neexistuje žádný věrohodný vědecký ani faktický důkaz existence boha, bohů nebo jiných nadpřirozených jevů a bytostí*“ (Černý, S., 2014, online). Ateisté na svých stránkách označují nábožensky smýšlící jedince za osoby, které se mýlí. Hovoří o náboženství jako o ideologii, která páchá škody na svých vyznavačích, které je slepě přijímají. Teistická náboženství chápou jako souhrn pověr a mýtů, které nejsou žádným způsobem prokazatelné (Černý, S., 2014, online).

1.1 Náboženská identita

Člověk je již ze své podstaty tvor společenský a od narození je v neustálé interakci se svým okolím. Procesem socializace a členstvím v různých sociálních skupinách si utváří v závislosti na jiných osobách vlastní názory a postoje. Člověk cítí potřebu patřit do nějaké sociální skupiny především kvůli pocitu bezpečí a sounáležitosti nebo pro usnadnění jeho seberealizačních cílů. Mnohé postoje a názory si jedinec utváří již ve své primární skupině, tedy rodině, kterou si ovšem dobrovolně nevybírám. Sociální učení může také výrazně ovlivňovat dráhu jedince v souvislosti s výběrem konkrétní sociální skupiny. Osoba se může stát členem konkrétní sociální skupiny dle vzoru své rodiny, nebo se naopak vyvázat z rodinné tradice a najít si skupinu zcela odlišnou.

Řezáč (1998, s. 159 - 165) konstatuje, že pro život jedince má sociální skupina významný vliv, který lze charakterizovat tím, že jedinci dotváří rysy jeho osobnosti nebo uspokojuje jeho potřebu být s lidmi, být akceptován a získat uznání a seberealizaci. Proto, aby skupina fungovala, musí mít nastaveny pravidla skupinového chování a rozlišeny jednotlivé skupinové role. Skupinové chování také úzce souvisí s vnitřním nastavením norem skupiny, které jsou určitými pravidly, zajišťující souvislý chod a fungování činnosti skupiny spolu s

nekonfliktními mezilidskými vztahy. V každé skupině bývají rozděleny jednotlivé sociální role ať už dlouhodobé, krátkodobé, uvědomované nebo neuvědomované. Řezáč tyto role rozlišuje následovně.

- *Alfa* – obvykle nejaktivnější, uznávaný a imponující neformální vůdce skupiny.
- *Beta* – jedinec mající tvořivé předpoklady, kterými řeší situace spojené s řízením a fungováním skupiny.
- *Gama* – pasivní a přizpůsobivý jedinci, kteří podléhají vlivu svého vůdce.
- *Omega* – neoblíbený outsider, který je spíše na okrajové pozici skupiny.
- *P* – jedinec, který symbolizuje nepřátelskou skupinu.

Výrost a Slaměník (2008) rozlišují několik typů skupin, kdy jako základní a nejčastější formy patří formální a neformální skupiny, primární a sekundární skupiny, členské, referenční a přirozené skupiny. Za formální skupinu označují takovou, která je organizovaná, záměrně vytvořená a má nastavena jasná pravidla jejího vnitřního fungování. Sociální vztahy jsou zde většinou funkční a neosobní, mohou v ní ovšem vznikat malé neformální skupiny a vztahy. Naproti tomu neformální skupiny fungují dle aktivity a povahy svých členů, kterými je tvořena a založena. Jedinci neformálních skupin k sobě mají blízký vztah a spojuje je stejný zájem nebo nějaké jejich vlastnosti či charakteristiky. Pro primární skupinu jsou typické velmi blízké a intimní vztahy, které mají rozhodující vliv na rozvoj jedince, a právě v těchto skupinách začíná socializace jednotlivých členů. Pokud jedinec nemá svou primární skupinu, nahrazuje si tuto mezeru skupinami sekundárními, které jsou obvykle prostředkem dosahování nějakých cílů a vztahy v těchto skupinách nejsou tak blízké a osobní. Referenční skupinou je chápána taková, která má výrazný vliv na jedince, který se chce s touto skupinou ztotožnit, a proto se chová stejně jako ostatní členové skupiny (Výrost a Slaměník, 2008, s. 326).

Motivací člověka být členem nějaké skupiny je tedy dosahování osobních cílů a různých sociálních potřeb. Tyto důvody jsou platné i v případě náboženských skupin, kdy se jedinec stává členem kvůli potřebě získat o nějakém náboženství bližší informace a hlavně touto cestou uspokojí svůj individuální prožitek. Mezi tyto náboženské prožitky lze zahrnout různé symboly, které dané náboženství provází. Jedná se o společné zpěvy, svátky, hromadné modlitby a hlavně jednotlivé činnosti, které společně vykonávají a vzájemně se tak poznávají a vytvářejí mezi sebou důvěrné vztahy. Řičan (2002, s. 142) uvádí že „*zvláštní úlohu ovšem*

hrají prožitky při výjimečných příležitostech, kdy skupina pomáhá jedinci v rodinných, zdravotních a existenčních těžkostech, duševní a náboženské krizi a také kdy s ním sdílí radostné i bolestné chvíle cesty životem.“ Pro některé jedince je členství v náboženské skupině prožitkové pouze mírně a vnímají ho spíše jako volnočasovou aktivitu, ačkoli důsledně dbají na plnění svých povinností vůči jejich oddílu. Jsou také velmi snaživí k prospěšnému fungování a prezentaci této skupiny. Osobě s velmi hlubokým prožitkem se náboženská skupina může stát vším a tak jí vše podřídí, počínaje svým časem, přes talent, nápad a peníze a takovýmto způsobem může u jednotlivce, ale i celých rodin vzniknout na skupině závislost. Dobrým příkladem skupin, které se snaží, aby jí byli jejich členové podřízeni, jsou sekty.

Během procesu socializace si jedinci utváří názory, postoje a konstruují pohled či prožívání sebe samého a utváří tak svou vlastní identitu. Vytvořit si vlastní identitu je u každé osoby velmi důležité, jelikož se tak může lépe začlenit do lidské společnosti a může si lépe a snadněji vybírat sociální skupiny, kterých bude členem. Výrost a Slaměník (2008, s. 109) vymezují identitu jako to, čím nebo kým je, nebo se cítí být jedince nebo skupina. Identita se ve své podstatě může označit za totožnost nebo stejnost věci nebo osoby, tvoří ji tedy takové vlastnosti, které pokud osoba ztratí, přestane být sama sebou. V současné době již identita nevyjadřuje to, co vyjadřovala původně, dnes se ve spojitosti s identitou hovoří o chování se určitým způsobem z důvodu sounáležitosti k nějaké specifické skupině či vyjádřením toho, že někým opravdu jsme. „*Souhrnně řečeno, v současné literatuře se osobní identita chápe jako ty aspekty či charakteristiky sebe sama, které tvoří základ hodnocení a sebeúcty osoby*“ (Výrost a Slaměník, 2008, s. 113). Jedinec svou identitu může vyjadřovat jednak příslušností k nějaké sociální skupině ovšem v současnosti můžeme posuzovat identitu jedince, aniž by nám sdělil, ke kterému společenství patří. Osoby totiž svou identitu vyjadřují ve svém vystupování například způsobem komunikace, nebo svou vizáží a často také v jejich chování, kde můžeme vnímat jejich morální zásady či hodnoty. Jakým způsobem jedinec získává svou identitu, srozumitelně popisuje R. F. Baumeister (1987, in Výrost a Slaměník, 2008, s. 122).

Typ I. připsaná identita – jedná se o stabilní neoddělitelnou charakteristiku, se kterou se jedinec většinou narodí. Hovoříme tak o rodě, pohlaví nebo věku.

Typ II. jediná transformace – ke změně nebo získání určité identity je potřeba úsilí, výkon a snaha. V tomto případě může být výkon jednorázový a ihned si tak můžeme připsat novou identitu, například v případě mateřství nebo povýšení.

Typ III. hierarchická kritéria – v tomto případě je k získání nové identity potřeba nestálého výkonu a úsilí, aby změnou příjmů či ekonomickou situací, nebyla nabytá identita sounáležitosti ke střední třídě ztracena.

Typ IV. volný výběr – jedinec má možnosti si některou svou identitu sám zvolit, příslušností k nějaké sociální skupině nebo vyznáváním určitých hodnot. V tomto případě se jeví jako dobrý příklad sounáležitost k určité náboženské či politické skupině.

Typ V. nucený výběr – v tomto typu si musí jedince pro získání své identity zvolit kritéria pro volbu několika různých alternativ. Zde můžeme hovořit o volbě partnera nebo volbě povolání.

O náboženské identitě hovoříme tedy jako o volně vybrané příslušnosti k náboženské skupině. Tato identita je často spojována s komplexní změnou způsobu života, jelikož každé náboženství má své specifické rituály či znaky. Náboženské organizace udělují práva a povinnosti, které náleží jednotlivým členům komunit, mají také své instituce, které je chrání a právě tyto znaky podmiňují náboženskou identitu.

1.2 Náboženská konverze

Mnoho lidí po celý svůj život hledá svou vlastní identitu. Někteří se stanou členy různých subkultur a jiní svou identitu veřejnosti dávají najevo svými postoji či celkovou vizáží. Jsou i tací jedinci, kteří mají potřebu pochopit svůj smysl života na této zemi, a proto hledají nějakou duchovní podporu, která je bude vést při různých situacích v životě, se kterými si nebudou umět poradit. V takových případech mohou pociťovat sounáležitost k některému náboženskému systému, k němuž se poté připojí.

Lidé v průběhu dějin konvertovali k různým náboženstvím z nejrůznějších důvodů. Jsou nám známy a historicky doloženy důvody konverze, které probíhaly v 17. století na území českých zemích. V době po bitvě na Bílé hoře, tedy po roce 1620 byla v českých zemích vykonávána rekatolizace. Rekatolizací je v tomto smyslu míněno násilné obrácení obyvatel na římskokatolickou víru, která byla prováděna různými císařskými patenty, ale také například vyháněním nekatolíků ze země, konfiskací jejich majetku a také v některých případech mučením. Možnost vyznávat jinou víru přišla až s Tolerančním patentem, který vydal císař Josef II. v roce 1781 (Čapka, 1999).

V historii jsou ovšem známé také vědomé nátlakové akce jedné osoby, či skupiny, které vedou k násilné změně celkové identity jedince. Tato metoda bývá uplatňována u nových

radikálních náboženských hnutí, jako jsou Boží děti nebo Svatyně lidu. Významný vliv na konverzi má také samozřejmě blízké okolí konvertity. Pokud dítě vyrůstá v rodině, která ho vede k určitému náboženství, a v té rodině jsou dobré vztahy, předpokládá se, že tento jedinec bude stejné náboženství také praktikovat. V současné české společnosti se o konverzi hovoří často ve spojitosti s islámským náboženstvím a současnou celosvětovou uprchlickou krizí. Bohužel jsou lidé často nečinní k tomu, aby se seznámili s odlišnou kulturou, tudíž je zde dobré pole působnosti pro různé hoaxy¹.

Autoři se v definování pojmu náboženská konverze různí. Václavík v Příručce sociologie náboženství (2008) definuje konverzi jako „*vědomé přihlášení se k náboženské skupině spojeném s přijetím hodnot, postojů a představ, které dotyčná skupina reprezentuje*“ (Nešpor a Václavík, 2008, s. 153). Tuto definici bych ráda doplnila a rozlišení typů náboženské konverze, které uvádí z psychologického hlediska Halama (2003, in Říčan, 2007, s. 267).

- *Apostáze* – odklon od náboženství k ateismu.
- *Dekonverze* – odklon k ateismu či nějakému náboženství z jiného náboženství, ke kterému jedinec v minulosti již konvertoval.
- *Intenzifikace* – prohloubení či zesílení stávajícího náboženského přesvědčení.
- *Přechod od jedné náboženské skupiny k druhé*.
- *Cyklické změny religiozity* – odvracování se a navracování se ke stejnému náboženství.

Pro potřeby této práce je nezbytné připojit ještě další možnost chápání výrazu konverze. Slovo *konverze* pochází z latinského výrazu *conversio*, kterým se rozumí obrácení. Obvykle tímto slovem vyjadřujeme změnu náboženského smýšlení nebo postojů jedince. Dříve slovo konvertita označovalo osobu, která se obrátila z pohanství ke křesťanství. Na území České republiky je ve velké míře patrný jev nevšimavého postoje k duchovnu či transcendentci, tedy ateismu a proto se v současné době tedy chápe konvertitou také jedinec, který přehodnotil své dosavadní chápání a přijal nějakou víru (Hanuš a Noble, 2009, s. 82). Šíře lidí, které můžeme nazvat konvertity je tedy velká, nejdůležitější ovšem je, zda se za konvertitu považuje sama osoba a zda toto přesvědčení naplňuje její vnitřní potřeby.

---

¹ Šířená zpráva, která obsahuje nepřesné, zkreslující informace, účelově upravené polopravdy nebo směsku polopravd a lží.

V souvislosti s konverzí je nutné zabývat se také jednotlivými motivy, které jedince vedly k jejich obrácení. Frass (2000, in Hanuš a Noble, 2009, s. 72-73) popisuje jednotlivé motivy obrácení, které se vztahují k psychické změně hodnot jedinců:

1. Člověk se v průběhu svého života vyvíjí a mnohdy má potřebu někam patřit nebo zjistit kým vlastně je. V těchto případech jsou motivy ke konverzi nestálé, spíše souvisí s tlakem skupiny a projevují se většinou v období puberty.

2. Osobu může ke konverzi motivovat náhlá změna postojů, která souvisí se zkušenostmi, které člověkem otřásly. Poté vyhledá takové hodnoty, které vždy ve společnosti platily za osvědčené.

3. Obrácení se k některému náboženství může řešit určité životní problémy, tak se konverze vlastně stane obranným mechanismem člověka. Příkladem může být odchod do kláštera v případě nešťastné lásky.

4. Jedinec se obrací k náboženskému společenství poté, co zažije nějaký intenzivní prožitek, který může být člověkem interpretován například jako Boží zjevení.

5. Obrácení může proběhnout jako závěrečné vyvrcholení dlouhodobého procesu, kdy člověk proměňuje staré postoje a představy.

Tato kapitola náboženské konverze je zakončena stručným přehledem možností konverze k jednotlivým nejzastoupenějším náboženským skupinám.

Křesťanství

Sekretariát České liturgické komise (1987) v bohoslužebném textu uvádí, že prvním krokem jedince k tomu, stát se křesťanem je obrátit se k Bohu a stát se katechumenem². V druhém kroku již dosáhl katechumen takového pokroku ve své víře, že může přistoupit k poslednímu kroku a tím je křest.

Judaismus

Židem se stává člověk, který se narodí židovské matce, ale konvertita musí podstoupit dlouhou cestu k přijetí. Zájemce o tuto víru musí vyhledat rabína a ten jej několikrát odmítne, aby viděl, že zájemce o konverzi je hluboce přesvědčen o své víře. Rabín zjišťuje, jaké důvody osobu ke konverzi vedou. Pro jedince také nastává dlouhá příprava a učení se judaismu a

---

² Vyučovaný žadatel o křest

poté dochází k rituálnímu obřezání. Konvertita se nakonec symbolicky vykoupe v lázni a tím potvrdí, že je novou osobou (Spiegel, 2007).

Islám

„*Vyznávám, že není boha kromě Boha, vyznávám, že Muhammad je posel Boží*“. Tato slova Šahády, musí být pronesena upřímně a bez donucení. Pro potřeby přijetí do islámské obce musí konvertita pronést vyznání v mešitě před dvěma svědky a poté mu bude vystaven certifikát o přijetí k islámu (Kropáček, 1993 s. 92).

2 Islám

V posledních letech můžeme v české společnosti zaznamenávat nárůst nejrůznějších diskusí a mediálního zájmu o islámské náboženství. Ve společnosti je islám hodnocen a probírán ve všech jeho možných rovinách ať už pozitivně, negativně, ale často také odmítavě až striktně nepřijatelně. Islám je jedním ze třech náboženství, které na světě praktikuje nejpočetnější skupina věřících. Z těchto třech náboženství je ovšem po judaismu a křesťanství islám nejmladší.

Islám lze přeložit jako oddání se, tento význam můžeme tedy chápat tak, že věřící, tedy muslim, je odhodlán oddat se jedinému Bohu, kterým je Alláh. Toto náboženství má po světě mnoho stoupenců, setkáme se s nimi především na Arabském poloostrově, kde islám vznikl, ale během mnoha let se rozšířil takřka do celého světa, především pak do Iráku, Indonésie nebo Severní Afriky. V roce 610 se obchodníku Muhammadovi zjevil archanděl Gabriel, který mu v jeskyni Hirá nedaleko Mekky, kde se tento muž narodil, sdělil verše, které si měl zapamatovat a následně je přednášet svému okolí. Tím, že se archanděl Gabriel zjevil právě Muhammadovi a zvěstoval mu Boží verše, byl muslimy považován za proroka. Z těchto veršů později vznikl Korán, který je do dnešní doby považován za doslovné zaznamenání Alláhových slov. Korán však není uspořádán jako běžná kniha, ale je tvořen jednotlivými kapitolami, ve kterých jsou zaznamenány verše. Dle Haeriho (2001) archanděl Gabriel Muhammadovi sdělil, že je posledním prorokem božím pro lidstvo, který zdokonalí a dokončí učení Judaismu a Křesťanství (Haeri, 2001).

Dalším historicky důležitým faktem je podle Dennyho (1999) smrt proroka Muhammada. V roce 632 po krátké nemoci Muhammad umírá, ale neurčí svého nástupce pro kázání a šíření islámu. Z tohoto důvodu vznikl v muslimské společnosti spor o to, kdo bude prorokův následovník a muslimové se tak rozdělili na dva tábory. Do dnešních dob početnější skupinu tvoří Sunnité, kteří uznali za Muhammadova nástupce a chalífu³ Abú Bakra, blízkého přítele a zároveň tchána Muhammada. Druhou a menšinou skupinou v rámci muslimského světa jsou Šiité, kteří za legitimního nástupce proroka považují pouze potomky Muhammada, počínaje jeho bratrancem Alím ibn Abú Tálíbem, který se formálně stal čtvrtým chalífou (Denny, 1999). Šiité si tak myslí, že islámskou společnost by měl vést pouze takový člověk, který je pokrevním potomkem proroka Muhammada, kdežto Sunnité si utvářejí názor, že je může vést pouze takový muslim, který je znalcem islámu mezi všemi.

---

³ Titul užívaný nástupci Muhammada

Islám není nikterak organizován církví jako v případě křesťanství, do nedávných dob si jednotlivé státy volily své chalífy, tedy následovníky proroka, kteří byli duchovní autoritou islámu, avšak ne zástupcem Boha na zemi, jako je tomu právě v případě křesťanství. Mezi muslimy, ateisty i příslušníky jiných náboženství se často vedou spory ve výkladu koránu či otázek, které se přímo zabývají islámskou kulturou, tradicí nebo zákony. Stejně tak, jako nemůže nikdo čistě potvrdit jasný výklad koránu, nelze vždy přesně a jednotně odpovědět na všechny otázky týkající se islámu, tudíž si ho každý jedinec může vyložit dle svého nejlepšího úsudku, stejně jako většinu jiných náboženství či vyznání.

2.1 Pilíře islámu

Stane-li se člověk muslimem, je nutné, aby plnil a praktikoval náboženskou praxi, jež mu islám káže. V islámském náboženství je známo pět pilířů, které musí muslimové dodržovat a vykonávat. Jednotlivé povinnosti je nutno plnit z důvodu přiblížení se Bohu a upevňování své vlastní víry, která jedince ubezpečuje, že je dobrým muslimem.

Šaháda – vyznání víry

„Vy, kteří věříte! Věřte v Boha i Jeho posla, v Písmo, které seslal poslu svému, i v Písmo, které seslal již předtím. A kdo nevěří v Boha v Jeho anděly a Jeho Písma a Jeho posly a v den soudný, ten zbloudil zblouděním dalekým“ (Korán, 135:4).

Šaháda je věroučné přihlášení se k Bohu. Jedinec, který si volí islám za své náboženství, musí pronést v arabštině větu „Ašhadu 'an 'lá 'illáha 'illá 'llah wa 'ašhadu 'anna Muhammadan rasúlu 'llah“ (Crofter, 2006, s. 152), jejíž význam je „*Vyznávám, že není boha kromě Boha a vyznávám se, že Muhammad je Posel boží*“ (Crofter, 2006, s. 152). Principem šahády je pronesení ji dobrovolně a upřímně, tím se muslim odevzdává Bohu a ten jej přijme za svého. Tento akt je oproti přijímání v jiných náboženství dost prostý, muslimové s jistotou ví, že po tomto prohlášení navázali přímý kontakt s Bohem a mohou tedy doufat v Boží milosrdenství. Mimo vyslovení šahády poprvé, je často opakována muslimy během modliteb a také při loučení se zemřelým, nebo tato věta bývá někdy šeptána novorozencům. Krom vyznání jediného Boha touto větou, muslim také vyznává víru v anděly a džiny, dále víru v seslaná písma tedy korán, víru ve všechny proroky a posly Boží a také víru v soudný den a víru v osud (Crofter, 2006).

Salát – modlitba

„Konej modlitbu při sklonku slunce až do setmění nočního a přednášej Korán za jitra, vždyť přednášení jitřní je před svědky konáno“ (Korán, 17:78).

Modlitbu chápeme jako nejvýznamnější povinnost každého muslima. Je důležité, aby všichni muslimové vykonali denně pět modliteb. Ranní modlitbu je nutné provést mezi rozedněním a východem slunce. Polední modlitba může být vykonána kdykoli od okamžiku, kdy je slunce nejvýše na obloze do doby, kdy předměty vrhají delší stíny, než jsou ony předměty. Třetí modlitbu lze vykonat poté, co skončí doba pro polední modlitbu, až do západu slunce. Večerní modlitba se provádí v rozmezí po západu slunce, až do posledních viditelných červánků na obloze. Poslední noční modlitbu muslim vykonává po posledním zapadnutí červánků. S modlitbou také souvisí určité povinnosti, které by muslimové měli plnit. Důležitým aktem před vykonáním modlitby je rituální očista celého těla a také místa, které je k modlitbě určené. Modlící se muslim by měl být zahalen, muž musí být zahalen od pupku ke kolenům a ženě může být vidět tvář a ruce nad zápěstím. Muslimové by měli dodržovat čas modliteb a během nich se nevěnovat ničemu dalšímu. Mimo povinných modliteb může muslim vykonávat například modlitbu za déšť, nebo když má strach. Islám doporučuje skupinové modlitby, které jsou prý lepší než ty individuální, z tohoto důvodu byly také vybudovány mešity (Kopecký, Bahbouh, 2014, s. 38-41).

Zakát – almužna, dobrosrdečnost

„Těm, kdož rozdávají almužnu, mužům i ženám, a těm, kdož poskytují Bohu krásnou půjčku, těm bude splacena dvojnásobně a dostane se jim odměny štědré“ (Korán, 57:18).

Dle Croftera (2006) zakát nelze vykládat pouze jako dávání almužny či dobrosrdečnosti. Je třeba jej chápat v širších souvislostech, zjednodušeně lze říci, že se v případě zakátu jedná o sociální smír. Zakátem je myšlen veškerý majetek, který jedinci přebývá a nepotřebuje jej ke svému každodennímu životu, právě ten má být rozdán mezi potřebné. Dle koránu se v případě takovéto dobrosrdečnosti jedná o investici do budoucnosti, jelikož pokud plní muslim zakát, bude mu oplacen v posmrtném životě. Islámské právo chápe tuto povinnost jako vrácení části majetku, který člověku pomohl získat Bůh a muslim se takto ještě očistí z hříšné touhy vlastnit. Zakát se v některých zemích postupně vyvinul ve státní daň, jejíž výtěžky byly upotřebeny na sociální, náboženské nebo kulturní účely. Podle muslimského práva má povinnost odvádět zakát každý dospělý muslim, jenž svým majetkem přesahuje určené minimum.

Výše příspěvku je 2,5 % ze všech přebytků majetku jedince, který nepoužívá v každodenním životě (Crofter, 2006, s. 159-162).

Saum – půst

„Vy, kteří věříte, předepsán vám jest půst, tak jako byl již předepsán těm, kdož před vámi byli – snad budete bohabojní“ (Korán, 2:183)!

Půst se vykonává v měsíci Ramadán, což je devátý měsíc islámského kalendáře a souvisí s měsícem, ve kterém Bůh seslal Muhammadovi svá první poselství. V tomto měsíci, který trvá 29 až 30 dní má každý dospělý muslim, muž či žena, od rozbřesku do soumraku odmítat potraviny, nápoje, intimní styk a kouření. Toto odmítání požitků má věřícího přiblížit svým bližním, kteří nemají prostředky na tyto lidské slasti, a také tímto projevem muslim vyjadřuje svou lásku k Bohu. Jelikož je Ramadán pohyblivý měsíc, který každý rok začíná o jedenáct dní dříve než rok předchozí, půst může připadnout na období letního měsíce. V horkých dnech je jistě riskantní nepřijímat tekutiny, a tak někteří jedinci pijí pod střechou a své porušení omlouvají tím, že takto je Bůh nevidí. Korán však uvádí, že pokud z nějakého důvodu člověk půst nedodrží, lze to odčinit tak, že bude půst držet další tři dny nebo nakrmí či ošatí deset chudých muslimů. Mezi tyto jedince patří slabí a staří muslimové, nemocní lidé, lidé na cestách vzdálených více než 80 kilometrů od svého domova, ženy kojící, těhotné nebo ty, které v době Ramadán menstrují. Z půstu jsou osvobozeny děti do věku čtrnácti let a také duševně nemocní lidé, tito nemusí povinnost půstu nikterak nahrazovat. Další vyjmenování ovšem svůj prohřešek vůči Bohu nahradit musí půstem v jiné dny či nakrmením chudého muslima. (Tureček, 2007, s. 29-32).

Hadždž – pouť do Mekky

„A v něm jsou znamení jasná: místo Abrahamovo, a kdokoliv tam vstoupí, je v bezpečí. A Bůh uložil lidem pouť k chrámu tomuto pro toho, kdo k němu cestu může vykonat. Však ten, kdo nevěří vždyť Bůh věru je soběstačný a obejde se bez lidstva veškerého“ (Korán, 3:97).

Každý muslim a muslimka by měli během svého života alespoň jednou navštívit posvátnou Mekku, pokud jim to zdraví a finanční možnosti dovolí. Krom toho, že tato pouť je vyznáním se a dokázáním lásky Bohu, je to také největší shromáždění víry, kdy se muslimové schází, aby upevnili obecné blaho a posilovali mír s Bohem, vlastní duší, ostatními věřícími a také se zvířaty. Pouť má svá pravidla, která je nutné dodržovat. Vyžaduje se poutní oděv a je

zakázáno stříhat si vlasy, holit se, česat se nebo se vonět. Pokud poutník vykonává malou pouť, musí sedmkrát obejít a také políbit Kaabu, což je zděná krychle, kterou měl údajně postavit Abraham jako oltář Bohu. Dalším úkolem je sedminásobný běh či rychlá chůze mezi posvátnými pahorky. Aby muslim mohl vykonat velkou pouť, musí ji provést v určených dnech a zažít její obřady. Jedná se o polední modlitbu a kázání sedmého dne poutě, společný odchod a modlitby v Míne osmého dne poutě, devátého dne si věřící od poledne až do západu připomíná svého Boha, devátého dne musí muslim zaříznout obětní zvíře a jeho maso rozdá chudým a posledním obřadem je házení drobných kamínku, které značí kamenování d'ábla (Kopecký a Bahbouh, 2014, s. 42-45).

2.2 Práva a tradice v islámu

Zákony vznikají ve všech společenských skupinách proto, aby její členové měli jasnou představu o jakýchkoli pravidlech chování, které jednotlivcům umožňují skupinové či společenské soužití. Zákony se vyvíjí a jednotlivá ustanovení se mohou měnit, modernizovat nebo rušit. Bez jakýchkoli právních norem nastává ve společnosti chaos, který může končit až naprostou anomii. Také v islámu mají muslimové k dispozici jistá pravidla a zákazy, které můžeme chápat jako islámské právo. Krom práv, která by měl dobrý muslim dodržovat, provází islám, tak jako spousta jiných náboženství či sociálních skupin tradice, které chápeme jako mezigenerační či místní předávání zvyků, obyčejů a mravů. Některé z práv, zákazů či tradic v muslimské společnosti zde budou popsány.

Korán

Korán je základní knihou muslimů, která obsahuje autentická slova Alláha a je považována za věčný zdroj vědění a inspirativní pokyny pro jejich životy. Jelikož je korán psán ve verších, které na sebe mnohdy nenavazují, jelikož jsou řazeny od nejdelších po nejkratší, je poněkud problematické vyznat se v kontextu celkového výkladu. Dalším možným problémem ve výkladu tohoto díla může být to, že se jednotlivé verše v knize často opakují. Výklad těchto Božích slov se může různit také překladem od jednotlivých autorů, muslimové se většinou učí arabskému jazyku proto, aby lépe porozuměli textům v knize. Korán se nejčastěji zmiňuje o strachu a lásce, kdy strach souvisí s potrestáním muslima, který nebude dodržovat pravidla a láska je zde propsána ve spojitosti s nutností milovat Alláha a tím, že Alláh miluje své věřící. Velké množství veršů se zabývá trestáním nevěřících a nabádá k nenávisti vůči nim, což může být kontextem doby, ve kterém byly verše sdělovány (Ostřanský, 2014).

Sunna

Sunna je soubor zvyklostí či praxí, která uvádí příklady chování ze života proroka Muham-

mada a měl by tak být vzorem vystupování v každodenním životě pro všechny muslimy. Používá se také k hledání řešení při různých sporech v islámské společnosti a také mezi jednotlivci. Sunna je tvořena z hadísů, což je původní ústní dochovaná výpověď o Muhammadově skutcích. Hadísy nemají sloužit pouze jako mravní ponaučení, ale mají muslimům upřesňovat a vykládat předpisy Koránu v praktické podobě tak, jak to dělal i prorok Muhammad. Tím, že napodobují a následují chování a vystupování proroka mohou být Alláhovi dobrými muslimy. (Ostřanský, 2014)

Šaría

Šaría je soubor právních norem, které představují nařízení a zákazy od Boha v jednom společném systému. Tento právní řád se dělí na tři okruhy, kdy se první okruh zabývá vztahem mezi jedincem a Bohem, ve kterém jsou vyjádřeny jednotlivé pilíře islámu. Druhým okruhem je vztah mezi lidmi nebo člověkem a společností, zde se tento sborník zabývá například majetkovým právem, dědickým nebo právem rodinným. Poslední okruh je chápán jako trestní právo, kde jsou uvedeny nevhodné a zakázané činy, ke kterým jsou také přiřazeny jednotlivé tresty za jejich spáchání. Jednotlivé činy šaría rozděluje na povinnosti, činy bohulibé, činy indiferentní, činy Bohu odporné a činy zakázané (Mendel, 2016).

Jelikož v moderní době často vznikají nové skutečnosti, které nemusí být v knihách popsány nebo se jejich výklad různí, muslimové v těchto případech mohou navštívit učence v mešitách či podat dotaz na internetovou stránku sunna.cz. Na těchto stránkách šejch Samer Shehadeh, absolvent prestižní islámské univerzity v Medíně v Saúdské Arábii, muslimům, jinověrcům i nevěřícím odpovídá na dotazy vztahující se k islámu (Shehadeh, S., online).

Následující text pojednává o některých činech, které jsou povoleny či zakázány a hovoří se o nich v základních islámských knihách, anebo jsou v současné době již tradicí.

Alkohol je spolu s dalšími omamnými látkami muslimům zakázán z důvodu jednak, že škodí zdraví a také proto, že po jeho požití v prorokově době, docházelo mezi muslimy ke přím nebo chybovali během povinných denních modliteb. V koránu je psáno, že se zakazuje a je hříchem opilost. Další čin, který je muslimům i muslimkám zakázán je *cizoložství*. O cizoložství se jedná jednak v případě ženatých či vdaných jedinců, ale také v případě předmanželského styku. Právo šaría ukládá v prvním případě trest kamenování a ve druhém případě mírnější bičování. Aby byl člověku trest uložen, musí být styk potvrzen čtyřmi svědky, kteří pohlavní akt viděli, obviněný jedinec se přitom může bránit vlastní přísahou. Stává se ovšem, že ačkoli soud jedince z cizoložství neobviní, spravedlnosti se ujmou rodinní příslušníci, kteří

chtějí rod očistit, vraždou podezřelé osoby. V islámském právu je přímo zaveden výraz pro povolené věci a to *halál*. Jedná se většinou o potraviny, které jsou složením nebo původem muslimům povoleny, může se ovšem jednat také o povolené sexuální praktiky. Někteří lidé zaměňují halál stravu za rituální porážku zvířete, která se však nazývá (dhabíha). Porážka zvířete má přísná pravidla, kdy zvíře, které bude zabito, musí být halál, tedy povolené, nesmí být před smrtí nikterak trýzněné a stresované a musí být zabito, přerýznutím krční žily i krkavice a necháno vykrvácet. Opakem halál je *harám* tedy zakázané a hříšné. Harám masem je pro muslimy vepřové, jež je často připomínáno islamofoby v kontextu narušování českých tradic, dále například obojživelníci, maso zdechlého zvířete nebo krev (Ostřanský, 2014). Je vždy na každém jedinci, zda svou víru bude praktikovat naprosto ortodoxně, či takovým způsobem, jakým ho bude ono náboženství a jeho principy nejlépe naplňovat a dělat šťastným. Je potřeba také objasnit, že trestání muslimů vyššími institucemi je v současné době prováděno pouze v určitých zemích, které si za těmito tradicemi stále stojí.

2.3 Ženy v islámu

Postavení žen v islámské společnosti a v tomto náboženství je častým důvodem kritiky islámu. Jedinci, kteří jsou naprosto proti tomu, aby v České republice byl někým praktikován a vyznáván islám, jednotlivé verše věnující se ženám, z koránu často a hlasitě citují. Projevují tak svou myšlenku, že islámské náboženství představuje největší zlo na zemi. V lidské historii byla žena často ve společnosti stavěna pod sociální úroveň mužů. Pouze vývojem a modernizací jednotlivých států se obě pohlaví dostávají na stejnou rovinu. Některé ženy si stále připadají společností podhodnocovány a řazeny pod úroveň mužů, proto zakládají feministická hnutí, která jsou v současnosti k vidění i ve státech blízkého východu.

Postavení muslimek se často odvíjí od jednotlivých zemí avšak i v rámci jedné země lze najít místa, která jsou v postojích k ženám rozdílná. Muslimové věří, že muž a žena mají mít, kvůli svým odlišnostem, jak psychickým tak fyzickým, rozdílná postavení, která rovněž souvisí s právem a povinnostmi jednotlivých pohlaví. Útlakem žen může být chápáno například povolování dětských manželství, jelikož se tak jedná povětšinou v případech dívek. Islámské právo povoluje uzavření sňatku s dítětem, ovšem manželství smí být naplněno, až když dítě dospěje, to bývá po první menstruaci a v této době může dítě od smlouvy dobrovolně odstoupit. V některých oblastech světa se však islámské právo nedodrhuje a tak je tedy dětské manželství naplňováno, proti těmto případům v současné době aktivně bojují jedinci z hnutí pro lidská práva. V dětství se v některých zemích dívkám odřezává a takto rovněž neodvratně mrzačí pohlavní orgán a ženská obřízka je tak častým tématem moha politických i

světových organizací. Názory a postoje na ženskou obřízku jsou v muslimské společnosti nejednotné, ovšem většinová islámská obec se shoduje na tom, že toto mrzačení není muslimským zvykem také z toho důvodu, že je častěji praktikována v nemuslimských zemích. Časté zdůrazňování nižšího postavení žen je praktikováno v souvislosti s rodinnými tradicemi a zákony. Dle koránu může mít totiž muž až čtyři manželky s tím, že je musí dokázat stejně dobře zabezpečit. Ženich s otcem či se zástupcem nevěsty sepisuje smlouvu, ve které je mimo jiné také uvedeno kolik přesně činí věno, jež ženich vyplatí otci nevěsty. Korán muslimům také sděluje, jaké ženy si mohou vzít. Jsou jim totiž zakázány matky, dcery, sestry, neteře, kojné a matky jejich žen. Žena, kterou si muslim vezme, může být jinověrka a muž bude doufat, že časem přijme islám, oproti tomu muslimka si za muže jinověrce vzít nesmí, protože se má za to, že jejich dítě přijme náboženství po otci (Ostřanský, 2014).

Zajímavý pohled na islámské rodinné tradice předkládá ve své knize *Women and Islam – Critical Concepts in Sociology* Haideh Moghissi (2005). V kapitole pojednávající o tradiční íránské rodině Moghissi uvádí, že běžná role ženy v rodině se odvíjí od několika možných situací. Žena si v tradiční rodině své pevné, bezpečné místo a postavení vybuduje především tím, že porodí a vychová syna. Pokud tyto situace nenastaly nebo jim něco brání, je žena velmi zranitelná především ze dvou důvodů. Tím prvním mohou být vztahové rozepře mezi současnými nebo potencionálními dalšími manželkami jejího muže, nebo situace, kdy ženu právě z důvodu, že neprodila syna, tyranizuje matka ženina manžela. Moghissi dodává, že nenávisť tchyně může být projevem zkušeností z dob, kdy ona sama byla nevěstou a tímto chováním si vlastně kompenzuje své vlastní prožitky (Moghissi, 2005, s. 33).

2.4 Mýty o islámu

Mýtus je v současném hovorovém jazyce označení pro rozšiřování nepravd a smýšlených tvrzení, které nemají oporu v dostatečném množství důkazů. Tyto nepravdy se v současné době velmi často šíří na internetových stránkách, kde si je může přečíst každý návštěvník. Čtenář si již nemusí chtít ověřovat přečtené informace a může je tak ústně šířit mezi své okolí. Některé tyto mýty jsou zde popsány a současně jsou uváděny na pravou míru dle odborné literatury.

V roce 2011, současný český prezident Miloš Zeman v rozhovoru pro časopis *Reflex* pronesl, „*Netvrdím, že všichni muslimové jsou teroristé, tvrdím, že všichni teroristé jsou muslimové. Myslím si, že lze koexistovat s buddhismem, hinduismem, šintoismem, konfucianismem, ale nelze koexistovat s islámem*“ (Bucher a Hamšík, 2011, online). Nelze nikterak do-

ložit příslušnost všech jedinců, kteří v historii lidské společnosti provedli teroristické útoky. Z těch známých ovšem je možné doložit například teroristický čin anarchistického hnutí na ministra financí Aloise Rašína. Doložené teroristické útoky páchala také Irská republikánská armáda a v poslední době můžeme uvést Anderse Breivika, který spáchal v roce 2011 teroristický útok v Norsku a hlásí se k pravicově orientované mládežnické straně, která je proti imigraci.

V médiích a ve společnosti je možné zaslechnout teorie, že každá muslimská žena je svým mužem nebo přímo islámským náboženstvím, nucena zahalovat se a nosit různé druhy šátků. Téma zahalování je užíváno jako důkaz šíleného zacházení se ženami v rámci islámského náboženství lidmi, kteří prosazují absolutní zákaz tohoto náboženství v České republice. Mendel (2016) praví, že nošení šátků dámskou populací není žádným účelným vynucováním nějaké viditelné podřízenosti mužům. Především tento zvyk vůbec není specifický pro islám. Spojitost islámu a nošení šátků může být v té skutečnosti, že tento zvyk je k vidění především v zemích na blízkém východě. Korán své věřící ženy upozorňuje na fakt, že pokud se odliší od mužů, například závoji, budou tak poznány jako ženy a nebudou uráženy. Korán také sděluje, že by žena měla být cudná a části svého těla by měla skrývat před všemi, kromě svého manžela. Mendel také uvádí, že zahalení určitých částí těla se liší krajem i zemí a je jen na jednotlivcích, jakým způsobem se budou odívat. Někteří jedinci se strachují, že pokud bude mít žena zahalenou tvář, nemůže být identifikována a to je důvod, proč v České republice nechtějí islámské náboženství. Oděv, o který se v tomto případě jedná, se nazývá nikáb a je ho možné častěji vidět v Saudské Arábii nebo Íránu. Cudnost ženy se udává zahalením vlasů, jež mají být velmi intimní záležitostí, o zahalování celé ženské tváře se nikde v islámské věrouce nepíše (Mendel, 2016).

Další nepravda, která je ve spojitosti s islámem sdělována, je ta, že islámské náboženství netoleruje jinou víru. Slýcháme, že muslimové chtějí ovládnout západní země a pomocí teroristických útoků si podrobit svět. V předchozích kapitolách je zmíněno, že islám vznikl až po dvou již existujících náboženstvích, islám tato náboženství podle muslimů dovedl k dokonalosti a dokončil je. Z toho důvodu jsou jiná náboženství muslimy chápána jako nedokonalá a jejich stoupenci za ty, kdo se ještě nedobrali pravdy.

Jednotlivé dezinformace, které se šíří médii jsou vytvářeny lidmi, kteří mají pocit, že pokud ve svém strachu z neznámého zůstanou sami, brzy jejich protesty přestanou být slyšet. Jednotlivci, kteří se přidruží ke stejně smýšlející skupině proto, aby byli jedním z těch, kteří si

nenechávají líbit určité jednání či skutečnosti, které se ve společnosti dějí, často vlastně vůbec o dané problematice nemají konkrétní informace, ale obhajují se slovy, která většinou pronáší zakládající člen, jemuž důvěřují, a je pro ně morální autoritou. Pokud budeme tuto problematiku zkoumat v hlubších souvislostech, můžeme proniknout až do skutečností, že mnoho dezinformací se do společnosti dostává prostřednictvím bulvárních webových stránek. Cílem těchto webů je pouze návštěvnost, a tedy ověřování informací je zde naprosto nepodstatné. V současné době již můžeme pozorovat internetové stránky (AC24, SputnikCZ, Svět kolem nás, První zprávy, Aeronet), které přinášejí zpravodajství z celého světa, ve kterých je možno nalézt fabulační techniky. Můžeme se tak domnívat, že v České republice započala hybridní válka, jejímž cílem je destabilizace společnosti.

3 Stigmatizace

Tato kapitola se věnuje stigmatizaci jako pojmu negativního označení jedince či skupiny lidí, které jsou společností z určitého důvodu marginalizovány, či přímo vylučovány. Jelikož se tato práce zabývá stigmatem žen, které konvertovaly k islámu, je důvodem odlišnosti právě jejich příslušnost k islámské náboženské skupině. Společnost v tomto případě stigma přisoudí osobám, protože se vymykají normám v již zavedené společnosti, která má své tradice a obyčeje. Tím, že se lidé odchýlí od konformní společnosti, stávají se deviantními v pozitivním, či negativním pojetí. Jelikož se jedinec stal pro společnost deviantním, a tedy jeho chování je odlišné, musí si každý člen společenství vytvořit k odlišným způsobům vystupování a jednání nebo zjevu osoby nějaký postoj. Spolu s vytvářením postojů vznikají mezi lidmi také předsudky a stereotypy, které jsou velmi nesnadno vymýtitelné. Sociální stigma přiřčené osobám může přejít v diskriminaci jedinců či vytvořením xenofobní společnosti.

3.1 Sociální norma

Normu můžeme chápat jako společenský požadavek pro očekávané chování jedinců, které nemusí vždy zahrnovat pouze zákony a nařízení, ale také etické či náboženské tradice a obyčeje. Vznik normativních pravidel byl důležitý pro koexistenci jednotlivců v jedné společnosti (Munková, 2013). Hrčka uvádí tři možné způsoby definování sociální normy. První definici uvádí jako statistickou, která sděluje, že normou je to, co je ve společnosti typické nebo časté. V současnosti bychom takovou normou mohli označit kouření. Hodnotící definice považuje za normální chování takové, které se očekává od jedince v určité sociální roli. Dobrým příkladem pro tuto definici může být společenský oblek zaměstnance banky. Třetí je definice reaktivní, kdy normální chování je takové, za které bude jedince odměněn, anebo nebude potrestán. Všechny tyto definice normy však mají své omezení v různých situacích. Pokud se jedinec chová určitým způsobem v nečekané situaci, je jeho chování v normě, ačkoli v běžné situaci by jeho chování bylo nepatřičné. S různými pojetími situací se norma chování mění také v rozdílných sociálních skupinách (Hrčka, 2001, s. 28). Existují-li ve společnosti normy, předpokládá se, že budou některými jedinci překračovány, proto se od norem odvíjejí sociální sankce, které chápeme jako odměny nebo tresty. Chování nelze rozlišit na dobré a špatné, proto existuje toleranční limit pro různé odchýlení se od normy, ať už pozitivním či negativním směrem (Urban, Dubský a Bajura, 2012).

Toleranční limit je v každé společnosti nastaven různě, dle spousty rozmanitých charakteristik. Nejedná se ovšem pouze o různé druhy společností, ale zejména o jednotlivé soci-

ální skupiny. Vývojem společnosti se nemění a nerozšiřuje pouze tolerance k odlišnému chování, ale především se vyvíjí a mění normy samotné v souvislosti s jednotlivci, skupinami a pokrokem lidstva. Problematický je ovšem fakt, že chování či vizáž vymykající se normě, může jednatel ještě tolerovat, avšak odlišná skupina žijící v totožném společenství, toto jednání za normální již nepovažuje. Skupina může tedy chování konkrétního jedince považovat za deviantní a jedinec naproti tomu považuje za deviantní jednání skupiny.

3.1.1 Sociální deviace

Sociální deviací je tedy myšleno chování, jež se odchyluje od společenské normy a specifického tolerančního limitu. Deviantní chování je výrazem chápání jednotlivců, kteří pro tento pojem mají rozličné škály, jelikož různost pohledů na chování vybočující z normy je opravdu široká (Urban, Dubský, Bajura, 2012).

Ze sociologického hlediska můžeme rozlišovat dva druhy definic sociální deviace. Historicky starší je normativní definice, která se snaží identifikovat jedince, který normy porušuje a zjistit příčinu jeho odlišného chování. Abychom mohli hovořit o sociální deviaci, je třeba upřesnit podmínky jejího naplnění. Deviantní chování je tedy takové, které je z hlediska času opakované, v populaci je výskyt tohoto jevu hromadný a také je pro danou společnost sociálně závažný. Druhá definice je relativistická, která vychází z předpokladu, že sociální život ve společnosti je různorodý a není vymezován stabilním předpokladem lidského chování, ale formuje se v procesu mezilidského působení. Tato koncepce chápe deviantní chování pouze ve vztahu k reakci veřejnosti, která jej za deviantní chápe. Sociální deviací v této definici tedy je to, co je deviací označeno ostatními jedinci (Munková, 2013, s. 12-14).

V souvislosti s relativistickou definicí je třeba hovořit také o pojmu *labelling*, jejímž nejnápadnějším představitelem je Georg Herbert Mead. Hrčka (2001) uvádí, že pojem *labelling* označuje udělení nálepky jedinci, který se dopustil primárního deviantního činu, a právě tato nálepka vede jedince ke stabilizaci jeho dalšího chování, které se pro něj stane přirozené. Deviantním se jedinci stanou až poté, co je společnost za takové označí. Jednotlivé sociální skupiny si sami definují pravidla, která posléze vedou k tomuto určení a to i přesto, že se jedinec vůbec žádného porušení pravidel nedopustil, deviantním se může stát i pro svou jinakost (Hrčka, 2001).

Z této kapitoly je patrné, že deviantní jedinec nějakým způsobem vybočuje ze společenského očekávání a normality. Na každém člověku pak je, aby si k takové osobě vytvořil nějaký postoj. Odlišnosti, ke kterým si postoje utváříme, mohou být příčinou vzniku předsud-

ků, jež nevycházejí ze znalostí a zkušeností s danou problematikou jedince a tím dáváme prostor pro vytváření stereotypů.

3.2 Postoje, předsudky a stereotypy

Postoje jsou všeobecně chápány jako určité názory na různé reálné situace a předměty, které mohou být konkrétní i abstraktní. Postoje ovlivňují vnímání a hodnocení světa a skutečností okolo každého jedince a vyznačují se svou intenzitou, nebo určitou kladnou či zápornou hodnotou. To, jak o situaci jedinec přemýšlí nebo ji vnímá, a také jaké emoci v něm vyvolává, utváří představu o možném reagování na onu skutečnost.

Autoři se v definování postojů různí Hartl a Hartlová uvádí, že postoj „*je sklon ustáleným způsobem reagovat na předměty, osoby, situace a na sebe sama*“ (Hartl a Hartlová, 2009, s. 442). Dle Vágnerové si jedinec vytváří postoje sociálním učením, kdy je přejímá od svých blízkých, ale také od příslušníků sociálních skupin, kterých je členem nebo k nim inklinuje. Naše postoje jsou ovlivňovány hned několika faktory, kterými mohou být například získané zkušenosti z jednotlivých životních etap, vzdělávání, hromadné sdělovací prostředky a velmi podstatným faktorem vytváření postojů je také osobnost člověka. Každý postoj obsahuje různé složky a většina autorů uvádí, že lze vyjádřit emotivní, kognitivní a konativní složky postojů. Vágnerová (2004) vysvětluje jednotlivé složky takto:

Kognitivní složka postoje vyjadřuje, jakým způsobem jedince určitou situaci nebo předmět vnímá a jakým způsobem o postoji k němu přemýšlí, tedy zjišťuje, jaké má o dané situaci nebo problematice znalosti a zkušenosti.

Emotivní složku (Vágnerová, 2004, s. 292) definuje jako „*význam situace či objektu pro daného jedince, který se projeví emocionálním hodnocením, prožitkem, jaký tento podnět vyvolává. Ten může být příjemný nebo nepříjemný a vzhledem k tomu lze rozlišovat pozitivní či negativní postoje, které mívají různou intenzitu.*“ Tato složka je nejsilnější právě z důvodu vystoupení emocií, které situaci propůjčí určitý osobní význam.

Konativní složka je vnějším projevem postoje, tedy je pro ni důležité jednání a chování jedince, tedy reakce na určitou situaci. Chování bývá ovlivněno kognitivní a emotivní složkou postoje a složky předešlé naopak mohou být ovlivněny právě chováním.

Díky postojům, které si jedinec vytváří, se následně lépe orientuje v situacích každodenního života a může tak předcházet jistým nejasnostem, které by ho mohli znejistit nebo ho přímo přivádět do úzkostných stavů. S postoji souvisí utváření předsudků, které jsou vnímány

jako jistá, většinou negativní představa o člověku či objektu, která však není podložena zkušeností nebo znalostí.

S definicí, která výstižně popisuje předsudky, přišel americký psycholog Gordon W. Allport, který vysvětluje, že předsudek je „*odmítavý až nepřátelský postoj vůči člověku, který patří do určité skupiny, jen proto, že do této skupiny patří, a má se tudíž za to, že má nežádoucí vlastnosti připisované této skupině*“ (Allport, 2004, s. 39). Z této definice je patrné, že předsudky se vztahují na všechny jedince skupiny a tudíž je zevšeobecňují a neberou ohledy na možnosti individuality jednotlivců. Ve většině případů jsou předsudky negativního rázu. V souvislosti s tématem této práce zmíním jeden z mnoha předsudků o náboženské skupině, který říká, že každý muslim je Arab žijící hned s několika manželkami, které jsou mu navíc naprosto podřízeny. Tento předsudek se neopírá o žádné podložené či všeobecné poznatky, jelikož k islámské víře se hlásí i jedinci, kteří prokazatelně Arabové nejsou a taktéž žijí v monogamních svazcích. Ve společnosti často ke změnám v oblasti předsudků téměř nedochází a bývají tak pevně ukotveny v lidských představách o světě. Jan Kosek (2011) uvádí, že důvodem proč předsudky stále vznikají, je fakt, že lidé jsou rozdílní a žijí v různých civilizacích, kulturách, mají odlišné hodnoty a mluví různými jazyky. Také předpokládá, že kdyby pestrost lidí ze světa vymizela, vytratila by se také veškerá závist i nepřátelství (Kosek, 2011, s. 23).

Předsudek má jistou vazbu na stereotyp, někteří autoři stereotyp považují za synonymum předsudku, dle mého názoru je však rozdílem možnost aplikovatelnosti stereotypu na sebe samého a také možnost pozitivního stereotypu oproti předsudku, který je veskrze negativní. Kosek uvádí, že stereotypy lze chápat jako zjednodušené informace, které vycházejí ze zobecnění několika konkrétních vlastností či jevů jednotlivce, které mohly být spatřeny nebo pouze zprostředkovány jinou osobou či masmédií. Dle charakteristiky, kterou spatřujeme na onom jednotlivci, pak posuzujeme celou skupinu, ke které jedinec patří. Stereotypy lze rozdělit do třech různých kategorií. V prvním případě rozdělujeme stereotypy na pozitivní a negativní, následuje rozlišení implicitní a explicitní a poslední je dělení na autostereotypy a heterostereotypy (Kosek, 2011).

Pozitivním stereotypem ve společnosti může být označení Vietnamců jako pracovitě skupiny ve společnosti, oproti tomu negativním stereotypem může být vyjádření, že lidé mající drevy jsou narkomani. Explicitní stereotypy jsou takové, které nás nabádají k vykonání jistého činu z nějaké zprostředkované zkušenosti. Může jim být například přidržení kabelky

v blízkosti Romů, protože jedinec slyšel od známého historku o okradení právě touto etnickou skupinou lidí. Implicitní stereotyp se od explicitního liší skutečností, že jedinec užívá stereotypy pouze v určitých situacích. Například zeptá-li se ho někdo, zda považuje seniory za agresivní, odpoví ne, ale pokud se zeptá, jak vnímá seniory v nákupních centrech, uvědomí si, že je právě v tomto prostředí považuje za agresivní. Autostereotypem vyjadřujeme ty informace, které jsou příslušné naší sociální skupině a heterostereotypy vyjadřují informace o skupině odlišné. Tedy například tradiční věta „Co Čech, to muzikant“ nebo „Každý Asiat má rád rýž“.

3.3 Stigma

Po celou existenci lidstva se ve společnosti objevují jedinci, kteří se více či méně odlišují chováním či vizáží a různými jinými specifiky od ostatních členů určitého společenského celku. Tato odlišnost osoby často vyřazuje z hlavního proudu a řadí je do okrajových pozic, na které je poté nahlíženo buď pozitivně, nebo negativně. Náboženství může být oním znakem či odlišností, ke kterému si jedinec vytvoří vlastní postoj a názor, který může být pozitivem a dělá tak jedince ve společnosti výjimečným. Pakliže ovšem bude na tuto jinakost pohlíženo negativně, mohou jednotlivci přiřknout jedincům stejného znaku určité označení, které je bráno jako stigmatizace.

O historickém pojetí stigmatu hovoří ve své knize Goffman, který uvádí, že staří Řekové vypalovali určité znaky na těla těm jedincům, kteří vykonali zakázaný či nesprávný čin, nebo jejich osobní status byl morálně špatný. Vypálení takového znaku vedlo k tomu, že veřejnost byla obeznámena s činy jednotlivých osob, právě díky vypálenému znaku a mohla se jim tak vyhýbat nebo se od nich přímo odvrátit (Goffman, 2013).

Stigmatizace je v dějinách velmi dobře známá, ve středověku v dobách morových epidemií lidé označili křížem dveře domu, ve kterém bydleli nakažení jedinci hlavně z důvodu, aby se nemoc nešířila do okolí a upozornila ostatní občany o nákaze. Další podobou stigmat bylo upalování čarodějnic v dobách inkvizice, stejně jako zabíjení či vyhnání duševně a tělesně postižených jedinců. V souvislosti se stigmatizací jedinců, kteří vyznávají islámské náboženství lze srovnávat dobu nacistického Německa, kdy byli Židé a také rasově, duševně či tělesně odlišní jedinci ideologicky stigmatizováni. Pro příklad srovnání je možné připomenout literární dílo, v jehož ději je stigmatizace patrná. Jedná se o román Nathaniela Hawthorna Šarlatové písmeno, v němž vystupuje žena, která ač byla vdaná, porodila dítě jinému muži a

právě díky tomuto činu byla společností stigmatizována. Její stigmatizace byla na první pohled patrná tím, že na prsou nosila vyšité A, které značilo slovo adulteress, česky cizoložnice.

Goffman dodává, že symbol, který se stigmatizovaným jedincům přiděluje je „sociální informace, již nějaký dílčí symbol vyjadřuje, může někdy jen stvrzovat to, co již o dané osobě víme z jiných znaků, a tedy konkrétně doplňovat naši představu o ní. Symboly také účinně upozorňují na nesrovnalost, znehodnocující identitu daného jedince, čímž narušují vytvoření koherentního celkového obrazu o něm, a následně v našich očích snižují jeho hodnotu“ (Goffman, 2003, s. 56)

Goffman definuje stigma velmi jednoduše jako „silně diskreditující atribut“ (Goffman, 2003, s. 11). Tato definice je poměrně jednoduchá, avšak právě tím nejlépe vystihuje rozdílnost ve vnímání odlišujících atributů. Je totiž běžné, že to, co stigmatizuje jednoho jedince, může stvrzovat obvyklost jiného a vše je tedy otázkou pohledu, kdo komu bude stigma připisovat. Cílem stigmatizace je označit takové jedince, kteří svými názory nebo charakteristikami mohou narušit či ohrozit tradice, morální hodnoty, konvence nebo normy dané společností. Udělením stigmatu jedinci ho označíme za nevyhovujícího pro danou společnost a také ho odstrčíme na okraj, spolu s nálepkou hanby. Goffman uvádí, „Jedinec, který by mohl být v běžném společenském styku přijat zcela snadno, je nositelem charakteristického rysu, jenž se může vnutit do naší pozornosti a způsobit, že ti z nás, kteří se s ním setkají, se od něj odvrátí a že bude pominut nárok jiných jeho atributů na nás. Je nositelem stigmatu, nežádoucí odlišnosti od toho, co jsme očekávali, (...) zcela samozřejmě věříme, že osoba se stigmatem není tak docela člověkem. Vytváříme teorii stigmatu, ideologii vysvětlující méněcennost osoby se stigmatem a objasňující nebezpečí, jež představuje“ (Goffman, 2003, s. 12-13). Autor knihy Stigma rozlišuje tři odlišné typy stigmatu. Prvním typem je tělesná ošklivost, kterou jsou chápány různé tělesné deformace či znetvoření. Další typ Goffman označuje jako vady charakteru, mezi které řadí různé druhy deviací, jako jsou alkoholismu, narkomanie, nezaměstnanost nebo také politické názory. Posledním typem jsou zakořeněná a často neměnná stigma, která se dědí po rodové linii, tedy rasa nebo náboženství (Goffman, 2003). Pakliže je osoba ve společnosti stigmatizována má snahu svou odlišnost skrývat nebo na ni neupozorňovat. V případě že se jedná o tělesnou vadu nebo barvu kůže, nemá jedinec mnoho možností, jak by se tohoto označení zbavil, jelikož lidské postoje jsou většinou trvalejší. Člověk se se svým stigmatem ztotožní a bude se držet svého místa na okraji společnosti nebo se začne věnovat právě takovým činnostem, které by se na první pohled s jeho odlišností neslučovaly.

Důležité je také zmínit proces, kdy se jedince dozví a následně sžije se svým stigmatem. Goffman rozlišuje čtyři možné vzorce tohoto procesu. Prvním vzorcem je jedinec, který se se svým stigmatem již narodí. Příkladem je sirotek, který v průběhu socializace zjišťuje, jaké to je mít rodiče a zároveň si uvědomuje fakt, že on žádné nemá. Druhý vzorec se zabývá ochranou jedince před stigmatizací od okolí, svou rodinou, přáteli nebo malou sociální skupinou. V době, kdy je chráněn nepocítuje jedince žádné odlišnosti od svého okolí, teprve až interakcí s většinovou společností zjistí, že má nějaké stigma, kvůli kterému je na něj pohlíženo s opovržením. Tato osoba zjistí, že doposud nežila ve společnosti stejných lidí a bude vyhledávat stejně odlišné jedince. Třetím příkladem je situace, kdy se člověk o svém stigmatu dozví až po delším čase, kdy je již v pokročilém věku. Jelikož si své vyčleňování neuvědomoval, po zjištění, co je jeho odlišností, jen nesnadno hledá svou novou identitu. Posledním vzorcem autor uvádí příklad stigmatu, které je získáno již ve starším věku, ale také v době, kdy se socializoval do nové a té pravé sociální skupiny. Jeho obtížná srovnatelnost s přijutím své jinakosti bude patrná v případě, že se setká se členy své primární sociální skupiny, kteří o jeho odlišnosti zatím nevěděli (Goffman, 2013, s. 44-47). Vzorcem pro sžití se se stigmatem pro české konvertitky k islámu je tedy poslední vzorec, kdy je těmto ženám možné stigma přisouzeno jejich primární sociální skupinou.

3.4 Diskriminace a xenofobie

Z předchozího textu je patrné, že lidé žijící se sociálním stigmatem jsou viditelným způsobem vyčleňováni na okraj společnosti a je jim přidělena jistá nálepka. Krom toho, že je společnost řadí do malé skupiny stejně odlišných, je často také diskriminuje a právě tomuto pojmu se bude věnovat tato kapitola.

Listina Základních práv a svobod článek 15, která je ukotvena v ústavě České republiky říká že „*svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání je zaručena. Každý má právo změnit své náboženství nebo víru anebo být bez náboženského vyznání*“ a článek 16 listiny základních práv a svobod také sděluje že, „*každý má právo svobodně projevovat své náboženství nebo víru buď sám nebo společně s jinými, soukromě nebo veřejně, bohoslužbou, vyučováním, náboženskými úkony nebo zachováváním obřadu*“ (Česká republika, 1992, online). Ústava České republiky tedy zajišťuje svobodu náboženského vyznání a jeho vnějšího projevu, tedy fakt, že nikdo nemůže omezovat jedince odlišně smýšlejícího. Muslimská žena v české společnosti může tedy projevovat své náboženství veřejně například nošením šátku, jehož podstata je v zahalení ženských vlasů. Jednotlivci, kteří jsou členy nějaké skupiny, jejíž podstatou je prosadit zakázání islámského náboženství v České republice, hovoří o tom, že

muslimské ženy nosící šátky porušují zákony České republiky. Zákon, který zde popisují, říká „*Fyzická osoba se jako účastník shromáždění dopustí přestupku tím, že má zakrytý obličej způsobem ztěžujícím nebo znemožňujícím jeho identifikaci*“ (Česká republika, 2016, online). Pakliže budou jednotlivci vytvářet nepřátelské či urážlivé prostředí ženám, které mají zahalené vlasy šátky, a jedincům, kteří mají na svých hlavách různé kapuce nikoli, domnívám se, že se v tomto případě jedná o diskriminační jednání.

Diskriminací se dle veřejného ochránce práv „*obecně rozumí odlišné zacházení ve srovnatelných situacích bez rozumného odůvodnění. Nestačí se však diskriminovaným či diskriminovanou pouze cítit – diskriminace musí skutečně existovat jako jednání popsané a zakázané zákonem*“ (Co je diskriminace, 2010, online). Na stránkách veřejného ochránce práv Anny Šabatové jsou poskytnuty informace, které vyjadřují příklady chování, které jsou považovány za diskriminační a ty které diskriminační nejsou. Vyjma chování, které je uvedeno v definici výše je diskriminační i takové chování, které může jedince obtěžovat a tím vytvářet zastrašující, nepřátelské, ponižující nebo urážlivé prostředí. S výjimkou určitého chování je třeba zdůraznit, že diskriminací také je zneužití podřízeného k diskriminaci třetí osoby nebo navádění druhého k diskriminování. Diskriminace je platná, pokud je prováděna v těchto oblastech: zaměstnání, podnikání, vzdělání, sociální oblast, zdravotní péče, poskytování zboží a služeb včetně bydlení, pokud jsou nabízeny veřejnosti a veřejná správa, a jedincům z těchto důvodů - etnická příslušnost, původ, rasa, jazyk, pohlaví, věk, zdravotní postižení, národnost, státní příslušnost, náboženské vyznání, víra, světový názor, sexuální orientace, politické smýšlení (Co je diskriminace, 2010, online).

V současné době se může každý člověk splňující uvedené předpoklady pro diskriminaci obrátit na veřejného ochránce práv, který by jedinci měl pomoci vyřešit jeho tíživou situaci. Je ovšem pravděpodobné, že pokud jedinec vnímá nějakým způsobem, že je diskriminován a splňuje podmínky napsané výše, nebude se na nikoho obracet a pokusí se vyřešit svou problémovou situaci sám.

Pokud se ve společnosti objeví více jedinců, kteří budou diskriminovat osoby vymykající se svou odlišností standardům země, může být ve společnosti patrná xenofobie.

Xenofobie je slovo složené ze dvou řeckých slov, jejichž významem je strach z neznámého, pokud ovšem chceme vyjádřit podstatu tohoto pojmu, je třeba ho definovat v širších souvislostech. Stránský ji definuje ve sborníku Česká xenofobie jako „*obecnou snahu přenést odpovědnost za vlastní neschopnosti na někoho rasově, národnostně, nábožensky,*

ale zároveň i názorově jiného, než jsme my... o co jednodušší je přiřadit se k těm, kdož to jsou dokonce schopni formulovat jako novou osvobozující ideologii“ (Žantovský, P., Stránský, J., 1998, s. 132). Tato definice je dobrým příkladem vystihujícím téma této práce, jelikož je zde zmíněn také negativní přístup k menšinám. Stránský touto formulací zmiňuje jeden z důvodů vzniku negativních postojů vůči cizímu a zároveň cizincům.

Šišková (1998) uvádí, že možným důvodem vzniku xenofobie je strach, že cizinci, přistěhovalci nebo například uprchlíci budou příčinou ekonomické nespokojenosti, jelikož mohou být považováni za levnou pracovní sílu a dalším možným důvodem pro vznik xenofobie jsou předsudky vůči etnickým či rasovým skupinám (Šišková, 1998). Pokud se zamyslíme nad současnou problematikou xenofobie ve společnosti vůči uprchlíkům a muslimům, je patrné, že lidé mají z odlišného náboženství strach, jelikož je možné, že události jako například teroristické útoky, které se staly v jiných zemích a byly přisuzovány náboženské skupině jezdinců, mohou ohrozit je samotné.

Tabulka 1: Vztah k národnostním skupinám žijícím v ČR (%)¹

	1	2	3	4	5	průměr
Češi	55	34	10	1	0	1,58
Slováci	45	41	11	2	1	1,72
Poláci	17	37	33	9	2	2,40
Řekové	9	34	39	9	2	2,58
Židé	8	30	42	8	4	2,67
Maďaři	6	26	45	12	4	2,80
Němci	8	30	36	18	6	2,83
Bulhaři	4	24	47	14	4	2,88
Srbové	3	17	45	19	6	3,07
Vietnamci	4	22	43	20	10	3,09
Rusové	4	15	40	28	11	3,27
Číňané	2	14	44	24	10	3,28
Ukrajinci	3	15	38	30	12	3,36
Rumuni	1	9	36	32	16	3,56
Albánci	1	6	32	34	17	3,65
Arabové	1	6	27	37	23	3,79
Romové	1	3	16	32	47	4,21

Pozn.: Dopočet do 100 % v řádcích tvoří odpovědi „neví“. Respondenti své sympatie či antipatie vyjadřovali pomocí pětibodové škály, na které bod 1 znamenal „velmi sympatičtí“, 2 „spíše sympatičtí“, 3 „ani sympatičtí, ani nesympatičtí“, 4 „spíše nesympatičtí“ a 5 „velmi nesympatičtí“. V tabulce jsou národnosti srovnány podle pořadí tak, jak se umístily v průměru podle oblíbenosti.

Pramen: (Červenka, 2014, online)

Tabulka 1 vyjadřuje vztah veřejnosti k národnostním skupinám, žijícím v České republice. Tazatelé získávali data pomocí rozhovorů s obyvateli České republiky. Hlavní otázka pro respondenty zněla „Jak byste pomocí této škály označili svůj vztah ke skupinám žijícím na území České republiky?“ Z výsledků v tabulce 1 je patrné, že respondenti cítí nejvřelejší vztah ke své vlastní skupině tedy k Čechům a blízký vztah pocítují především ke Slováckům a Polákům, tedy ke skupině, která je jim blízká svou demografickou polohou. Na poslední příčce se umístili Romové, kteří dlouhodobě patří ke skupině nejvíce postižených sociálním vy-

loučením. Zajímavé je, že po Romech se nejhůře umístili Arabové a Albánci, v jejichž zemích převažuje islámské náboženství.

Informace o xenofobii se díky Rámcovému vzdělávacímu programu, v současné době dostanou také k žákům do škol. Informováním žáků o nebezpečnosti xenofobie, která může přerůst například v extremismus, můžeme docílit zmírnění těchto projevů ve společnosti. Žáci druhého stupně na základních školách mají ve svých osnovách předmět Výchova k občanství. Vzdělávacím obsahem a výstupem je, že žák *„objasní potřebu tolerance ve společnosti, respektuje kulturní zvláštnosti i odlišné názory, zájmy, způsoby chování a myšlení lidí, zaujímá tolerantní postoje k menšinám, rozpoznává netolerantní, rasistické, xenofobní a extremistické projevy v chování lidí a zaujímá aktivní postoj proti všem projevům lidské nesnášlivosti“* (Rvp, 2013, online).

4 Média

V historii lidské společnosti výraz *médium* či množné číslo tohoto slova *média* označuje přenos informací nebo zážitků mezi zprostředkovatelem a příjemcem. Příjemcem ve většině případů zůstává osoba, která se může rozrůstat ve skupiny, případně davy. Ten, kdo se v historii proměňuje a vyvíjí je hlavně zprostředkovatel informací. Kdysi těmito poskytovateli informací byly přírodní úkazy, které nám předávaly zprávy o měnícím se ročním období nebo poloze měsíce a také zvířata, která nám svou tukovou zásobou před zimou sdělovala, jak dlouhé a kruté nás toto období čeká. Informace se dále pomalu přesouvaly od zvířat a přírody k lidem a prostředníkem ve sdělování zážitků a zpráv se tak stal člověk. Takového jedince nemusíme znát a vlastně ani potkat, jelikož své informace může sdělovatel psát pod nějakým pseudonymem do denního tisku. Jelikož tito lidé mohli své zprávy a dojmy sdělovat hromadně velkému množství lidí, bylo snazší ovlivňovat čtenáře. Čtenář denního tisku si nemusí tyto zprávy ověřit a může předpokládat, že vše, co se v novinách napsalo je pravdou.

Zpravodajství začalo vznikat také v pravidelných večerních relacích, které vysílala televize v hlavním sledovacím čase. Sympatická osoba čte jedincům sledujícím konkrétní televizní kanál zprávu, kterou však sepsal někdo jiný, jenž možná onu popisovanou situaci vlastně vůbec nemusel reálně zažít. V posledních letech se zpravodajské relace pouze přetahují o sledovanost, proto využívají strategie, která příjemci sdělí zprávu rovnou tak, aby nemusel přemýšlet, jaký názor k ní má zaujmout. Touto strategií může být mimika moderátorů během uvedení reportáže, a také hudba či melodie, jenž celou reportáž nenápadně podkresluje. Televizní zpravodajství je v současnosti velmi progresivní ve snaze vyvolat určitý pocit z reportáže, která nám vlastně ještě neprozradila, čeho se týká. Melodie či hudba v jednotlivých sděleních nám napomáhá vyvolat u konzumentů určité pocity a emoce. Nejčastěji bychom díky hudbě v jednotlivých relacích měli cítit pocit štěstí, hněvu, strachu, smutku, lítosti nebo dokonce nenávist. V posledních letech se však hlavním médiem, tedy zprostředkovatelem informace, stává internet a různé sociální sítě, které uživatelům umožňují okamžitou reakci na přijaté sdělení. Výhodou zpráv na internetu může být fakt, že jedinec o přijaté skutečnosti nebo zprávě může s dalšími lidmi diskutovat a přitom být pod rouškou anonymity.

Slovo *médium* vychází z latiny a zahrnuje výrazy jako prostředek, prostředník, zprostředkovatel tedy vše, co vzájemně spojuje dvě strany, přičemž v jedné z nich se něco konkrétního odehrává. V souvislosti s různými obory můžeme slovo médium dále chápat jako veškerou technickou podporu komunikace například písmo, mikrofon, telefon nebo si jej spo-

jíme s okultními vědami, jako přenos informace od zesnulého právě skrze médium. Jirák a Köpplová média rozlišují na primární a sekundární. O primárních médiích hovoří jako o souboru nejrůznějších nástrojů ke komunikaci, jehož hlavní složkou je jazyk, který je ještě doplňován neverbální komunikací. Primární média jsou základním komunikačním prostředkem a nejprostším vyjádřením tohoto typu médií je osobní rozhovor mezi dvěma jedinci. Tento typ je založen na jednotném prostředí a času, jestliže rozhovor například zaznamenejme, vytvoříme z něj sekundární médium. Tímto druhým typem jsou chápány technické vymoženosti, které mohou přenášet jazyk a komunikaci na větší vzdálenost a také v co nejkratším čase. Z historie jsou známy kouřové signály nebo Morseova abeceda, a jelikož jsou prostředkem komunikace a tedy něco sdělují, označují se také za média. V současné době jsou za sekundární média označovány televize, mobilní telefony, rádia a počítačové sítě. (Jirák a Köpplová, 2009, s. 36-37)

4.1 Vliv médií na společnost

Manfred Spitzer (2014), autor knihy *Digitální demence* mimo jiné hovoří o tom, že média vedou k povrchnímu zpracování informací a také, že používání například internetu vede ke zhoršování paměti, což v konečném důsledku může vést v budoucnosti k dřívějšímu nástupu demence. Z dlouhodobého hlediska dle Spitzera taktéž používání internetu vede k silné psychické závislosti. Svá tvrzení Spitzer dokládá velkým počtem výzkumů a odůvodněnými teoriemi. Tento autor dále zmiňuje zajímavý pojem tzv. internetový paradox, který uvádí, že ačkoli byl od médií očekáván pozitivní vliv na obecnou vzdělanost, praxe žádný takový vliv nepotvrdila. Spitzer se také věnuje multitaskingu, což je neustálé střídání jedné činnosti s druhou, anebo práce na dvou aktivitách najednou právě pomocí médií. Toto jednání má nežádoucí vliv na koncentraci, efektivitu aktivity a stres, pokud se vykonává dlouhodobě a opakovaně. Multitasking je prokazatelně užíván například v některých profesích, jako jsou zaměstnanci infolinek, nebo třeba úředníci. Spitzer o něm hovoří takto *„Náš život v „digitálním věku“ se vyznačuje především tím, že ustavičně děláme spoustu věcí najednou: vyhledáváme informace na počítači, posloucháme hudbu, píšeme na mobilu textové zprávy a při tom všem vlastně právě čteme nějaký článek v novinách. V místnosti běží televize a do toho zazvoní telefon s pevným připojením“* (Spitzer, 2014, s. 201).

Z psychologického i společenského hlediska jsou média vnímána jako významný činitel v ovlivňování jednotlivce či společnosti pozitivním i negativním způsobem. Média celkově mění, ale také utváří chování nebo postoje osob, které je pravidelně užívají a jsou jejich častými konzumenty. Je třeba uvést, že média jsou velmi zdatným pomocníkem v dnešní uspě-

chané době, vždyť pokud si někdo chce rozšířit své znalosti a poznat něco nového, je velmi jednoduché sledovat některé dokumenty nebo nahrávky například z cizích zemí. Problémem je, když jedinec bezmezně důvěřuje médiím a pokládá je za nejspolehlivější variantu v přístupu k informacím, aniž by si ověřil, zda s ním média vlastně nemanipulují. Jedinečné informace, které se šíří internetem a zpravodajskými relacemi s autentickými videi a zpo- věďmi údajných účastníků zajímavé akce, mohou mít negativní vliv na postoje, které si kon- zumenti utvoří k jednotlivcům či skupinám, o kterých mediální reportáž informuje.

Berelson a Janowitz (1950, in Jiráková a Köpplová, 2009, s. 329) o působení vlivu médií hovoří tak, že se jedná o velmi významný jev, který je ve společnosti značně rozšířen. Dodá- vají, že mohou být krátkodobé i dlouhodobé, zjevné či skryté či silné a slabé. Pozitivní a ne- gativní vlivy působení na jedince se odvozují od jednotlivých aspektů v obsahu komunikace, které se projevují v rovinách psychologických, sociologických, politických a také economic- kých, jejich následkem mohou měnit dovednosti, vkus, hodnoty a také chování uživatelů.

4.2 Přesvědčovací strategie médií

Média mají nekonečně mnoho způsobů, jakými mohou ovlivňovat své posluchače a přesvědčovat je o tom, že názory na určité situace by měli mít takové, jaké jsou jim předklá- dány. DeFleur a Ballová (1996) uvádí, že myšlenka přesvědčování je velmi stará. V dobách, kdy jediným médiem pro masovou komunikaci byla rétorika, tedy vyjadřovací a hlasové do- vednosti prostředníka, bylo nutné využít tyto obratnosti k zaujetí a přesvědčení lidí, aby změnili své dosavadní myšlení a chování ve prospěch nějakého zásadního problému.

Mezi současné druhy přesvědčovacích strategií médií dle DeFleuera a Ballové (1996) patří psychodynamická strategie, sociokulturní strategie a strategie konstruování významu. Těmto třem se bude práce krátce věnovat.

Strategie psychodynamická

Tato strategie je zaměřená na psychické ovlivnění jedince tím způsobem, že mu nejpr- ve bude předložen nějaký podnět z vnějšího okolí. Jedincův organismus následně určí, jaký typ reakce má osoba vyvinout a posléze tuto reakci jeho tělo vykoná. Mezi faktory, které re- akci jednotlivců ovlivňují, jsou zděděné vlastnosti jedince, jako je například charakter, dále naučené citové stavy a naučené poznávací schopnosti. Autoři přímo uvádí, že média se snaží vyvolat svými zprávami v divákovi různé emocionální stavy.

Sociokulturní strategie

Oproti psychologické strategii, která se opírá o předpoklad, že chování člověka je ovlivněno jeho vnitřními vlastnostmi, sociokulturní strategie předpokládá, že jedinec přizpůsobí své chování dle vystupování sociální skupiny či okolí, které je mu blízké. Tyto strategie se tedy snaží jedince přesvědčit, že problematika, která je mu předkládána, je v normě s kulturním či skupinovým chováním, do kterého daný jedinec patří. Média jedinci nejprve předloží přesvědčovací sdělení, definují jej dle kulturních nebo skupinových pravidel a rolí, následně média předají osobě možnou změnu, která je přijatelná společenskému chování dané skupiny a tím dosáhnou změny ve vývoji zjevného chování k danému sdělení.

Strategie konstruování významu

Média, která použijí k přesvědčování tuto strategii, přistupují k nelehkému úkolu velmi jednoduše. Na sdělení, které konzument přijme, reaguje totiž okamžitě činem. Tvůrci užívají často jednoduchá sdělení, která člověku asociují jasnou věc, která je všeřikající o dané problematice. Příkladem mohou být politické předvolební kampaně, jež voliče lákají a přesvědčují jednoduchými a výstižnými hesly. Pokud si politik zvolí za slogan heslo znějící „Dáme zemi do pořádku“, volič, který se nezajímá o hlubší politický program této strany, může smýšlet tak, že pokud dá této straně hlas, bude si žít spokojeně, jelikož jeho země bude v pořádku (DeFleur a Ballová, 1996).

Všechny tyto strategie ovlivňování bývají v médiích používány a v současných společenských podmínkách jsou velmi zdařilé. Zaměříme-li se na jednotlivé zprávy na internetu či ve zpravodajských relacích, postupně budeme vnímat účinky tohoto přesvědčování na jednotlivcích i většinové společnosti.

4.3 Islám v kontextu veřejného dění

Islámské náboženství je v současné době velmi aktuálním tématem. Je zjevné, že někteří jedinci i skupiny ve společnosti začali mít z islámu a muslimů strach. Někteří lidé mohou nabýt dojmu, že hovořit o islamofobii je možná přehnané, své tvrzení ovšem dokládám více zdroji. Mou tezi o zvyšování protiislámské nálady ve společnosti podporuje i vyjádření bezpečnostní informační služby, která se ve výroční zprávě z roku 2015 vyjadřuje v odstavci 2. 4 o Ochráně ústavnosti a demokratických základů státu takto. „*Přestože došlo k markantnímu nárůstu protimuslimské rétoriky a odpor proti islámu a uprchlíkům se stal hlavním tématem všech pravicově extremistických subjektů, nebyly v této souvislosti páčány závažné*

fyzické útoky. Zaznamenáno bylo několik přečinů, při nichž například pravicoví extremisté postříkali vepřovou krví obchod s halal potravinami“ (Výroční zpráva BIS, 2015, online).

Ačkoli zpráva BIS sděluje, že nebyly v souvislosti s islámem páčány závažné fyzické útoky, z jejich vyjádření je protimuslimská nálada ve společnosti více než patrná. Krom několika protestních pochodů, které vyjadřovaly odpor k islámu a muslimům, ze strany kupříkladu organizace Islám v ČR nechceme, se v České republice konají také jednotlivé akty, které dle mého názoru podněcují společnost k nenávisti. Jednou z těchto aktivit byla akce konaná 20. 2. 2017 po celé České republice. Tato veřejná událost byla svolávána na sociální síti facebook a nesla různé názvy jako Petice za svobodu pro Adrianu Melekovou v Pardubicích na Třídě Míru, Oheň a korán- kniha hříchů v Olomouci, Setkání u plamenů v Praze 7 a jiná setkání se stejnou tematikou v dalších městech České republiky. Cílem této akce bylo pálením svatých knih islámu podpořit ženu ze Slovenska, která čelí obvinění, z důvodu výroby extremistických materiálů a hanobení náboženského přesvědčení.

Další kategorií nenávistných projevů a postojů ve společnosti vůči islámu a muslimům je možné spatřit na diskusních internetových serverech. Lidé, kteří jsou na takovýchto diskusích anonymní, v některých případech překračují únosnou mez. Pro příklad uvádím facebookovou stránku Hate Free Culture. Hate Free je „*iniciativou lidí, kteří usilují o život bez násilí a nenávisti. Přinášíme a sdílíme informace, poskytujeme prostor příběhům obětí (ale také útočníků) násilí z nenávisti. Snažíme se propojovat a zviditelňovat iniciativy ostatních. Vyvracíme fámy a nenávistné předsudky vůči různým skupinám obyvatel“ (Co je Hate Free, 2014, online).* Tamní příspěvky reagují na aktuální dění ze světa i z České republiky a informují o jedincích, jež bývají často kvůli rase, náboženství, pohlaví, handicapu, sexuální orientaci či věku společností diskriminováni. Pod těmito příspěvky jsou často k vidění nenávistné a urážlivé komentáře, častěji pokud tematika souvisí s islámem či muslimy.

S problematikou sociálního stigmatu českých muslimek souvisí internetová stránka, která vznikla již v roce 2011. Jedná se o internetovou stránku white-media.info, kde jsou anonymními správci na tento web přidávány osoby, které se dle této internetové stránky, provinili a budou potrestány. Osoby se měli provinít tím, že jsou „*zodpovědné za imigraci milionů kulturně nekompatibilních imigrantů. Mezi spoluviníky patří i běžní xenofilové - osoby vyhledávající vztahy s negroidy a muslimy, propagátoři "tolerance" a rasového míchání, islamofilové, dobrovolníci pomáhající uprchlíkům, ochránci menšin apod. Mnozí barevní pachatelé násilných zločinů se do Evropy dostali právě díky sňatku, nebo díky aktivní pomoci místních xeno-*

filů“ (White media, 2011, online). Na této webové stránce jsou uvedena jména konkrétních osob s jejich fotografií, u některých jedinců je uveden také rok narození, telefonní číslo, emailová adresa nebo dokonce adresa jejich bydliště. Fotografie je také často doplněna o jakési vysvětlení, z jakého důvodu je osoba na tomto seznamu. Tyto profily jsou také rozděleny do sekcí xenofilové, hnusáci a úchylové, neomarxisté nebo imigranti. „Smyslem této stránky je shromažďovat informace o výskytu imigrantů v ČR se zaměřením na ty nejrizikovější - černošchy a muslimy. Cílem je získat přehled o šíření a výskytu rizikových černošských a muslimských menšin. Tyto informace mohou posloužit například občanům, kteří získají přehled o vznikajících nebezpečných lokalitách, nebo nacionálním silám pro zacílení jejich akcí, které dají imigrantům najevo, že je tu nechceme“ (White media, 2011, online).

5 Výzkumná část

Praktická část této práce umožní čtenářům nahlédnout na problematiku stigmatizace českých muslimek skrze výpovědi konkrétních konvertitek. Islámské náboženství je v současné době velmi aktuálním tématem, proto se praktická část mimo hlavní otázky sociálního stigmatu těchto žen věnuje také důvodům jejich konverze, zjištěním jaká pozitiva či negativa ženám islám přináší nebo také odhalením, jaké změny v životech těchto žen po přijetí islámské víry nastaly. Tato práce se také zaměřuje na odhalení názorů českých muslimek na současnou islamofobii ve společnosti.

Výzkum byl realizován pomocí kvalitativně orientované strategie. Tuto metodu jsem zvolila z důvodu hlubšího porozumění danému problému i souvislostí, které se na problematiku vážou a také z důvodu, že cílová skupina respondentek je v České republice poměrně málo zastoupena.

Švaříček a Šed'ová uvádí, že v kvalitativním výzkumu „*Jde o to do hloubky a kontextuálně zakotveně prozkoumat určitý široce definovaný jev a přinést o něm maximální množství informací*“ (Švaříček, Šed'ová, 2007, s. 24). Výzkumný soubor byl vybrán metodou záměrného výběru. Z důvodu snahy o zachycení subjektivního názoru respondentek na problematiku sociálního stigmatu jsem pro sběr dat zvolila techniku hloubkových polostrukturovaných rozhovorů. Pro tento typ rozhovorů jsem se rozhodla, jelikož tazateli umožňuje otázky v průběhu rozhovoru měnit či doplňovat dle své potřeby, ale také dle potřeb jednotlivých respondentů, kteří mohou mít rozdílné vyjadřovací schopnosti, nebo se může měnit emoční rozpoložení jedince v souvislosti s pokládanými otázkami.

5.1 Výzkumné otázky

Před vlastní realizací rozhovorů bylo nutné pečlivě si připravit tazatelské oblasti společně s konkrétním souborem otázek, které byly v případě potřeby doplňovány během rozhovorů. Hlavní výzkumná otázka společně s dílčími otázkami byla stanovena na základě výzkumného cíle a problému celé práce. „*V typickém případě kvalitativní výzkumník vybírá na začátku výzkumu téma a určí základní výzkumné otázky. Otázky může modifikovat nebo doplňovat v průběhu výzkumu, během sběru a analýzy dat*“ (Hendl, 2008, s. 48).

Hlavní výzkumná otázka: *Cítí se být české muslimky společností stigmatizovány?*

Dílčí výzkumné otázky:

- 1) *Jaký motiv vedl české ženy ke konverzi?*
- 2) *Jaké zkušenosti mají české muslimky s možnou stigmatizací ze strany společnosti?*
- 3) *Jaká pozitiva a negativa Českám islámské náboženství přináší?*
- 4) *Jak na přijetí víry reagovalo jejich blízké okolí?*
- 5) *Jaké změny nastaly v životě těchto žen po přijetí jejich víry?*
- 6) *Jaké názory mají české muslimky na současnou islamofobii ve společnosti?*

5.2 Etické otázky výzkumu

Kvalitativní metoda výzkumu předpokládá osobní interakci mezi výzkumníkem a respondenty a dále také zveřejnění závěrů šetření, které mohou mít pro výzkumný soubor určité důsledky.

Švaříček a Šedřová (2007) uvádí 3 etické dimenze výzkumu:

Důvěrnost je zabezpečena tím, že v práci nebudou obsaženy či zveřejněny jakékoli informace, které by vedly k identifikaci respondenta čtenářem. Důvěrnost je nutné zachovat, aby nedošlo k žádné újmě výzkumného vzorku.

Poučený souhlas znamená, že s výzkumem souhlasí všichni účastníci konkrétního šetření a budou také seznámeni s povahou a případnými důsledky, které mohou v souvislosti s účastí ve výzkumu nastat.

Zpřístupnění práce účastníkům výzkumu je zdvořilým aktem, který by měl každý výzkumník svým respondentům nabídnout.

V této práci jsou uvedeny přímé výňatky z rozhovorů s respondentkami, ve kterých hovoří o zážitcích, se kterými se setkaly během interakcí s veřejností a také vyjadřují své názory na islám a obavy, které mají. Z tohoto důvodu je etika výzkumu pro tuto práci více než potřebná. Již během domlouvání osobních setkání s respondentkami jsem tyto ženy obeznámila s účely a cíli výzkumu, také jsem je obeznámila s tím, že jejich výpovědi budou naprosto

anonymní. Respondentkám jsem sdělila, k jakému typu práce se výzkumné šetření váže a jak bude s prací dále naloženo. Od všech respondentek jsem získala souhlas s nahráváním rozhovoru. Před započítím rozhovoru jsem všem respondentkám sdělila, že mohou kdykoli náš rozhovor ukončit a nemusí odpovídat na otázky, které jim budou nepříjemné. Respondentkám bylo dále nabídnuto, že pokud budou mít zájem, mohu jim výsledky šetření předložit. Respondentky, které se z nějakého důvodu nechtěly, nebo nemohly setkat osobně, jsem taktéž písemně obeznámila s účely a cíli výzkumu a také jsem je písemně ubezpečila, že jejich výpovědi a informace o nich budou před čtenáři utajeny.

5.3 Cíle výzkumu

Cílem praktické části diplomové práce bylo zjistit, zda se české muslimky cítí být společností stigmatizovány. Tento cíl jsem zvolila z důvodu zvýšeného nárůstu veřejných diskusí o problematice islámu. Práce se současně zaměřuje na zjištění motivů konverze jednotlivých žen a odhalení názorů českých muslimek na současnou islamofobii ve společnosti.

5.4 Výzkumný soubor a jeho výběr

Cílovou skupinou mého výzkumného projektu jsou ženy české národnosti, které v průběhu svého života přijaly islámskou víru a staly se tak muslimkami. Jelikož se jedná o skupinu, která není v České republice zastoupena početněji, výzkumný soubor tvoří pět žen. Již z názvu této práce je patrné, jaké charakteristiky musí respondenti tohoto výzkumu zosobňovat, jsou to tedy česká národnost, ženské pohlaví a přijetí muslimské víry. Výzkumný soubor byl tedy vybrán metodou záměrného výběru, který mi umožnil vybrat takové respondentky, které jsou pro můj výzkum nejvhodnější. Záměrný výběr „*znamená to, že na základě stanoveného kritéria cíleně vyhledáváme pouze ty jedince, kteří toto kritérium (nebo soubor kritérií) splňují a současně jsou ochotni se do výzkumu zapojit*“ (Miovský, 2006, s. 135). Tento způsob výběru je velmi často užíván právě v kvalitativních výzkumech.

5.4.1 Proces výběru výzkumného vzorku

V první fázi výběru respondentů jsem zjišťovala, zda se v mém okolí nenachází žena, která by již svou vizuální podobou dávala najevo příslušnost k muslimské komunitě. V mém okolí se taková žena nacházela, avšak při bližším kontaktu jsem zjistila, že tato žena nesplňovala podmínky výběru, jelikož nabyla Češka. Dále jsem se zabývala možností, že lidé v mém okolí by mohli potencionální respondentky znát či se s českými konvertitkami přátelit. První kontakt na českou muslimku jsem tedy získala od své známé, která mi předala její emailovou adresu a na tu jsem jí zaslala svou prosbu o rozhovor. Tato žena ovšem nemá zkušenosti s

českou společností, proto nemohla být zařazena do výzkumného souboru, její odpovědi na otázky, které mi zaslala, ovšem umožnily nahlédnout do pocitů respondentky a přispěly k celkovému pochopení problematiky interakce muslimů a veřejnosti. Jelikož jsem si byla vědoma toho, že úspěšnější v oslovování českých muslimek budu na sociálních sítích, než přímo na ulici, vypracovala jsem text, který jsem s různými obměnami českým konvertitkám zasílala.

Text žádosti o rozhovor zněl takto:

Dobrý den,

jmenuji se Zuzana Seifertová, v současné době jsem studentkou Fakulty filozofické Univerzity Pardubice a píši diplomovou práci na téma Sociální stigma Češek, které konvertovaly k islámu. Jelikož sleduji nejrůznější diskuse na různých internetových stránkách, fascinují mne některé názory lidí, jak na internetu, tak v mém okolí na islám i muslimy. Proto jsem si vybrala toto téma pro svou závěrečnou práci, abych některé informace týkající se islámu mohla uvést na pravou míru a také výzkumem poukázat na možnou stigmatizaci českých muslimek. V této chvíli se snažím kontaktovat Češky muslimky, které by byly ochotny udělat se mnou rozhovory na toto téma k praktické části diplomové práce. Váš profil jsem našla na stránkách České muslimky, a proto Vám píši tuto zprávu s otázkou, zda byste mi poskytla rozhovor? Budu velice ráda za jakoukoli zpětnou vazbu. Předem Vám děkuji.

Zuzana Seifertová – studentka Univerzity Pardubice.

Prvním mým úkolem, bylo vyhledat na sociální síti takové stránky, na kterých by se mohly české konvertitky soustřeďovat. První stránkou, na kterou jsem narazila, byla ta s názvem České muslimky, zde jsem vybrala ty ženy, které měly na profilové fotografii šátek nebo měly české křestní jméno a cizojazyčné příjmení. Takto jsem odeslala prosbu o rozhovor šesti ženám a čekala jsem, zda některá z nich na mou zprávu bude reagovat. Na mou zprávu téměř ihned odpověděla jedna z žen s tím, že není praktikující muslimkou, a tudíž mi nemůže pomoci, ale odkázala mě na ženu, která praktikující muslimkou je. Zde tedy byla využita metoda sněhové koule, která se používá pro výzkum obtížně dostupných sociálních skupin tak, že jedinec, který splňuje kritéria, poskytne výzkumníkovi tip na osoby, které tyto konkrétní kritéria taktéž splňují (Hendl, 2012). Z první fáze vyhledávání vhodných respondentek jsem získala jednu uživatelku, se kterou jsem se ihned domluvila na osobním setkání, bohužel ně-

kolik dní před plánovanou schůzkou se tato žena omluvila, vysvětlila mi důvod, proč mi rozhovor poskytnout nemůže a odkázala mne na svou kamarádku, kterou jsem poté kontaktovala.

Jelikož první fáze mého hledání vhodných respondentek nebyla ani v jednom případě úspěšná, rozhodla jsem se kromě konkrétních uživatelek sociální sítě, oslovit jednotlivé organizace či instituce, které se islámu a muslimům věnují. Svou žádost o radu ohledně možnosti rozhovorů s českými muslimkami jsem zaslala na emailovou adresu E-islámu, Muslimské obce, Tiskového centra Islámské nadace v Praze, Muslimské Unie, Mešity v Praze a do společnosti Džám – e Džam, která se zabývá výukou arabštiny, perštiny a turečtiny. Zpětnou vazbu, mi poskytla organizace Džám – e Džam a e-islám, které jsem oslovila. První z nich mi sdělila, že v jejich týmu se konvertitky nenachází a druhá mi nabídla možnost uveřejnění inzerátu na jejich stránkách. Díky jejich uveřejnění mého inzerátu mne kontaktovaly dvě české muslimky, které žijí mimo Českou republiku. Jedna z nich mi sdělila, že Českou republiku prakticky nenavštěvuje, tudíž mi v mém šetření nemůže být nápomocná. Druhá z těchto žen navštěvuje Českou republiku pravidelně, a proto jsem ji zařadila jako svou respondentku do výzkumu. Během další fáze oslovování respondentek mi na prosbu o rozhovor odpověděly celkem čtyři ženy, které také souhlasily s poskytnutím rozhovoru.

Během konverzace, ve které jsem se s potencionálními respondentkami domlouvala na formě uskutečnění rozhovorů, jsem u všech zaznamenala strach z anonymity mé osoby. Oslovené ženy mi vysvětlily, že v současné době se bohužel často setkávají s lidmi, kteří jsou odpůrci islámu a snaží se k muslimům skrze sociální sítě dostat, aby jim poté nějakým způsobem mohli uškodit. Z tohoto důvodu jsem osloveným ženám nabídla, aby mi pokládaly jakékoli dotazy, nebo jsem jim navrhla, aby si do internetového vyhledávače zadaly mé jméno společně se zkratkou UPCE a mohly tak zjistit, že jsem obhájila bakalářskou práci na této Univerzitě. Myslím si, že jsem se takto, pro některé z těchto žen, mohla stát důvěryhodnější.

Celkově jsem oslovila 25 českých muslimek, z nichž na mou zprávu reagovalo sedm žen. Vhodných pro mé šetření jich z tohoto počtu bylo pět, čtyři ženy svolily k rozhovoru a čtyři z nich mi rozhovor poskytly. Také jsem oslovila šest institucí, z nichž dvě na mou zprávu reagovaly, a s jejichž pomocí jsem do svého výzkumu získala pátou respondentku. Jsem si vědoma nízkého počtu respondentek v tomto výzkumu, což může souviset s jejich strachem setkat se s neznámou osobou a sdělovat jí důvěrné informace o jejich životě, nebo také s faktem, že témata zaměřená na islám a muslimy je v současné době velmi atraktivní a muslimské ženy jsou již žádostmi o rozhovory zcela přesyceny.

5.5 Průběh výzkumu

V této podkapitole bych ráda popsala konkrétní průběhy jednotlivých setkání s respondentkami a také uvedla informace o těchto ženách, které je možné veřejně publikovat tak, aby současně byla zachována jejich anonymita. Tuto část také doplním a subjektivní popis pozorování reakcí veřejnosti na jednotlivé ženy v průběhu doby, kterou jsem s nimi strávila.

S jednotlivými respondentkami jsem se vždy přes sociální síť domluvila na setkání, které proběhlo v místě, které si ženy samy určily. Po našem seznámení a prvních dotazech, které měly za úkol navodit příjemnou atmosféru a odbourat rozpaky na obou stranách, jsem se souhlasem spustila nahrávací zařízení a začala jsem nahrávat náš rozhovor. Postup pokládání jednotlivých otázek byl naplánovaný dle struktury, kterou jsem si předem připravila. Jelikož některé respondentky při odpovídání na určitou otázku zároveň odpovídaly i na další připravené otázky, nebylo možné držet se plně struktury. Do rozhovoru jsem zařadila také otázky, které v souvislosti s výpověďmi respondentek vyloučily. Během rozhovoru mne na všech respondentkách překvapil neuvěřitelný klid, který ze všech žen vyzařoval a vytvářel tak, velmi příjemnou atmosféru. Na všech ženách jsem pocítovala zvláštní vyrovnanost, smířenost a také mě překvapilo, že všechny respondentky byly velmi komunikativní a vyjadřovaly se ve velmi dlouhých souvětích, což bylo pro mne jako výzkumníka příjemnější, oproti strohým jednoslovným odpovědím. Mé respondentky byly velmi přátelské, laskavé a často se usmívaly.

Respondentka 1

23 let, žije s manželem v Praze a vychovávají společně dceru, respondentka chodí na veřejnosti zahalená a v současnosti je na mateřské dovolené, k islámu konvertovala v 18 letech

S respondentkou 1 jsem měla domluvený sraz v místě jejího bydliště na území města Prahy. Domluvily jsme si setkání na veřejnosti a domluvily jsme se, že rozhovor bude probíhat během procházky po okolí. Setkání bylo domluveno na dopoledne. V deset hodin jsem čekala na domluveném místě a respondentka dorazila vzápětí. Po úvodních slovech téměř ihned a bez dotazování se respondentka 1 rozhovořila o problematice války v Sýrii a tzv. Islámského státu, během jejího vyprávění jsem s jejím souhlasem spustila nahrávací zařízení. Postupně jsme se dostaly ke všem otázkám, z nichž některé doplňující, byly velmi intimní, a respondentka na všechny mé otázky odpovídala velmi vstřícně a mile. Během našeho rozhovoru jsem mohla zaznamenat, jakým způsobem na respondentku a mne reaguje veřejnost.

Jelikož respondentka nosí hijab, je na první pohled patrné, že se jedná o muslimku. V prvních chvílích našeho rozhovoru a procházky jsem pozorovala jedince, kteří na respondentku velmi nápadně hleděli. Z mého subjektivního vnímání mohu říci, že některé tyto pohledy byly velmi negativní. Několik mužů, kteří nás míjeli, svým výrazem vyjadřovali negativní postoj k našim osobám a jeden muž si odplívl, ale samozřejmě nemohu s určitostí říci, že to udělal jako vyjadřovací gesto vůči mé respondentce nebo mně. Na chodníku, po kterém jsme šly, nás v protisměru míjela žena, která ačkoli měla dostatek prostoru, uhodila mne loktem do břicha. Samozřejmě to mohla být nehoda. Poslední zážitek vnímám jako způsob neomalenosti a omezenosti, se kterými se prý respondentka setkává často. Během procházky jsme míjely čtyři muže, v momentě, kdy jsme okolo nich procházely, začali tito muži říkat: „Bacha už jsou tady.“ a „Má pod tím bombu.“ „Vybuchne to.“, při těchto slovech se smáli a mně samotné bylo velmi nepříjemně. Když jsem se své respondentky zeptala, zda jsou jí takovéto poznámky líto, odpověděla, že od takovýchto mužů, kteří místo toho, aby byli v práci, popíjí dopoledne alkohol, určitě ne. Dodala, že takové poznámky by citlivě vnímala pouze od vzdělaného a inteligentního člověka, takový lidé tyto poznámky ovšem nemívají. Náš rozhovor trval přibližně 75 minut.

Respondentka 2

24 let, vdaná, žije s manželem v Praze, je pracující studentkou, respondentka chodí na veřejnosti zahalená, k islámu konvertovala ve 21 letech

S respondentkou 2 jsem se dohodla na odpoledním setkání v pražské kavárně, kterou tato žena navštěvuje a cítí se v ní dobře. Po příchodu do kavárny jsme si sdělily bližší informace o sobě, a poté jsem již této respondentce pokládala připravené otázky, které jsem po jejím souhlasu, spolu s jejími odpověďmi nahrávala na diktafon. Respondentka 2 odpovídala na otázky s velkým zaujetím a také mi sdělovala některé důvěrné informace, které si nepřála, aby byly v práci zveřejněny. Během našeho rozhovoru jsem si mohla povšimnout, zda na mou respondentku ostatní návštěvníci nějakým způsobem reagují. Zaznamenala jsem pouze několik pohledů, které ulpěly na respondentce a tyto pohledy dle mého vlastního úsudku vyjadřovaly zájem a díky úsměvu, který jejich pohled doprovázel, mohu předpokládat, že tyto pohledy byly veskrze přátelské. Poté, co jsem respondentce položila poslední otázku, na kterou mi odpověděla, vypnula jsem záznamové zařízení a ještě nějakou dobu jsme neformálně diskutovaly, náš rozhovor trval přibližně 100 minut.

Respondentka 3

34 let, žije ve Velké Británii a navštěvuje Českou republiku, tudíž má zkušenosti s českou společností, respondentka pracuje jako hotelová pokojská a chodí na veřejnosti zahalená, k islámu konvertovala ve 31 letech

Respondentka 3 se mi sama ozvala na mou emailovou adresu s tím, že pokud hledám českou konvertitku, která ale posledních pár let nežije v České republice, je mi k dispozici. Poprosila jsem tedy tuto ženu o rozhovor, jelikož by mohlo být zajímavé srovnání zážitků české muslimky s českou i britskou společností. Jelikož se respondentka nemohla připojit k žádnému vizuálně komunikačnímu zařízení, domluvila jsem se s ní, že mi poskytne rozhovor online přes aplikaci messenger. Respondentka během našeho rozhovoru byla připojena v knihovně na internet přes mobilní telefon, a proto byl náš rozhovor proveden v rozmezí dvou dnů. První den trval rozhovor dvě a půl hodiny a druhý den téměř čtyři hodiny. Během rozhovoru mi respondentka zaslala několik fotografií ze svého života a sdělila mi, že ji mohu pro další otázky kdykoli kontaktovat.

Respondentka 4

42 let, vdaná, žije s manželem v Praze, vychovává dceru, se kterou je na mateřské dovolené, k islámu konvertovala ve 38 letech, respondentka chodí na veřejnosti zahalená

S respondentkou 4 jsem se na uskutečnění rozhovoru domlouvala taktéž přes sociální síť. Během rozpravy nad možným setkáním mi respondentka sdělila, že by se o mne ráda něco dozvěděla, předtím než se setkáme, z důvodu, že se v dnešní době často stává, že se k muslimům snaží dostat lidé, kteří jim chtějí škodit. Navrhla jsem tedy respondentce, že jí jakékoli otázky ráda zodpovím. Domluvila jsem se s ní na setkání v jednom z nákupních center v Praze ve čtyři hodiny odpoledne. S respondentkou jsme se seznámily a šly jsme hledat vhodné místo pro uskutečnění rozhovoru. Posadily jsme se na místa u občerstvovacích obchodů a já jsem po spuštění nahrávacího zařízení, se kterým souhlasila, začala respondentce pokládat otázky. Během našeho rozhovoru jsem nezaznamenala výraznější zájem veřejnosti o jakýkoli kontakt či zvýšený zájem o respondentčinu osobu. Náš rozhovor probíhal v přátelském duchu a po vypnutí nahrávacího zařízení jsme si ještě nějaký čas přátelsky povídaly.

Respondentka 5

27 let, respondentka je zaměstnaná a na veřejnosti chodí zahalená, k islámu konvertovala ve 27 letech

Respondentka 5 reagovala na mou zprávu, kde jsem jí žádala o rozhovor a souhlasila, že mi na mé otázky odpoví. Nejprve ovšem chtěla zjistit, zda mám zájem opravdu o to, co jsem jí sdělovala, tudíž se mne zeptala na určité otázky, na které jsem jí odpověděla. Jelikož měla respondentka 5 omezené časové možnosti, navrhla mi, abych jí otázky, které bych jí jinak osobně pokládala, poslala ve formě textového souboru přes internet na její emailovou adresu. Tyto otázky jsem jí v textovém souboru odeslala a respondentka mi po vyplnění odpovědí tento soubor poslala zpátky s možností se jí kdykoli dotázat na další možné otázky.

6 Zpracování získaných dat

V této části práce představím techniky, které jsem při zpracovávání získaných dat používala, abych následně tyto data mohla vyhodnotit a vyvodit z nich závěry. Jak jsem již v této práci uvedla, data od respondentů jsem ve třech případech získala pomocí rozhovorů, které jsem si nahrávala na záznamové zařízení. Tyto rozhovory jsem si později metodou doslovné transkripce přepsala do písemné podoby, která mi umožnila následné vyhodnocení a bylo tak zamezeno redukci získaných dat. Ve dvou případech jsem hovořila s respondentkami přes internetové aplikace, tudíž jejich slova byla přímo zaznamenávána a já tak nemusela tyto rozhovory již nikterak přepisovat.

Švaříček a Šed'ová (2007) uvádí, že poté, co výzkumník nahraje rozhovor na záznamové zařízení, má jednu fázi výzkumu za sebou, ovšem aby mohl z těchto rozhovorů něco zjistit, je pro výzkumníka snadnější tyto data přepsat, než je opakovaně poslouchat. Proto se v případě nahrávaných rozhovorů využívá transkripce, která je velice snadná ovšem časově velmi náročná (Švaříček, Šed'ová, 2007, s181).

Tři nahrané rozhovory z osobních setkání jsem přepsala metodou doslovné transkripce do textové podoby s vynecháním fonetických údajů. Další dva rozhovory byly pořízeny online písemnou konverzací, proto je nebylo nutné dále přepisovat.

Po přepsání všech rozhovorů jsem přistoupila k analýze dat. „*Kvalitativní analýza dat je uměním zpracovat data smysluplným způsobem a nalézt odpověď na položenou výzkumnou otázku*“ (Hendl, 2012, s. 223). Analýzu dat jsem zahájila specifickou technikou otevřeného kódování. V textech jsem postupně jednotlivým slovům či větám přidělovala kódy. Poté jsem zahájila kategorizaci, při které jsem sloučila podobné a související kódy z jednotlivých rozhovorů k sobě. Na základě podobnosti jednotlivých kódů byly vytvořeny obecnější kategorie. Některé kategorie vycházejí také z otázek použitých v rozhovoru.

Hendl (2012) otevřené kódování charakterizuje jako odhalení určitých témat v datech, která jsou nejprve na nízké úrovni abstrakce. Tato fáze vede k vytvoření seznamu témat, která pomáhají výzkumníkovi k tomu, aby tato témata viděl v celku, a vede ho tak k jejich postupnému třídění a organizování. Také uvádí, že kódování lze provádět dle jednotlivých slov, odstavců případně dle celých textů. Tyto kódy se následně identifikují do obecnějších kategorií (Hendl, 2012, s. 247).

6. 1 Interpretace získaných dat

Jednotlivé kategorie, které vznikly z jednotlivých kódů, se staly základem pro interpretaci dat. Interpretace získaných dat je doplněna o výňatky z rozhovorů, které jsou zde ponechány bez oprav nespisovných či vulgárních slov, pro zachování autentičnosti rozhovorů.

Z jednotlivých kódů bylo vytvořeno těchto sedm kategorií.

- Zájem o víru a náboženství
- Konverze
- Postoje veřejnosti
- Islámské náboženství
- Rodina
- Životní změny s přijetím víry
- Média a prognóza

Zájem o víru a náboženství

Na začátku rozhovorů jsem chtěla od respondentek zjistit, jakým způsobem se začaly zajímat vůbec o vyšší smysl bytí a duchovno jako takové. Jelikož pokud se jedinec do určité víry nenarodí, musí se k tomu určitému náboženství nějakým způsobem dostat, například studováním či zájmem o kulturu, ve které se náboženství vyznává. K počátečnímu zájmu se respondentky dostávaly jednak ze své vlastní potřeby dozvědět se, jakým způsobem je řízen svět, chtěly znát odpovědi na své vnitřní otázky a důvody proč se některé věci na světě dějí jako v případě druhé respondentky. (R2) „*Tu víru, v podstatě jsem se chtěla na něco spolehnout, musela jsem vědět, že to, co se děje je z nějakého důvodu. Potřebovala jsem odpovědi na to, proč se to děje. Jako když vidíš, že se ubližuje hodnejm lidem, tak proč se to děje, přece lidi nemůžou být tak zlí, nebo prostě jsem chtěla mít do budoucna takovou víru, že mě někdo povede v tom životě a co se stane, to budu brát jako fakt, že to se má stát.*“ Druhým způsobem zájmu o víru a náboženství bylo to, že respondentky na víru někdo přivedl. (R3) „*Tak to byla překvapivě druhá třída na Základní škole, když k nám do třídy přišli žáci ze staršího ročníku a lákali nás do nedělní školy.*“ (R4) „*Všeobecně o víru jsem se zajímala už v 16 letech. Tam jsem byla navedena jedním z kamarádů, který mě vlastně obeznámil, a nějaký čas jsem byla u protestantů, ale byly tam věci, který mi tam pořád nehrály ohledně Ježíše Krista, takže jsem jakoby to nechala ladem.*“ Souvislost s hledáním víry a náboženství může být dána také výchovou a rodinnou tradicí. Pokud jedinec vyrůstá v rodině, která nějaké náboženství aktivně praktikuje je pravděpodobné, že toto náboženství přijme za své. Do této kategorie jsem

zařadila také kód, který zahrnuje vztah rodin respondentek k víře a náboženství. Z výpovědí respondentek je patrné, že jejich víra není založena na tom, že by v jejich rodinách nějaké náboženství bylo výrazněji praktikováno. (R1) „*Nikdo z mojí rodiny, nikdy v nic nevěřil.*“ (R3) „*Většina rodiny věří jen v to, co věda prokázala a v neexistenci boha. Menší část věří, že něco nadpřirozeného existuje, ale nehlásí se k žádnému vyznání.*“ Respondentky se shodují na tom, že jejich rodina není nikterak nábožensky smýšlející, avšak rodinné tradice založené na křesťanské víře jedna z respondentek zmiňuje. (R2) „*Jako, já jsem vyrůstala v křesťanský rodině, ale nebyli jsme nijak praktikující, prostě to bylo takový to jako, o Vánocích do kostela a spíš jako babička mluvila třeba o andělech a spíš jako mamka byla víc věřící, ale tatka moc ne.*“

Konverze

Kategorie konverze objasňuje důvody respondentek k přijetí islámské víry a současně odpovídá na jednu z výzkumných otázek. Všechny respondentky uvedly, že jejich konverzi předcházelo důkladné studium islámského náboženství a v této souvislosti si uvědomily, že právě tato víra odpovídá na jejich vnitřní otázky a zjistily, že toto náboženství je to, co celý život hledaly a také je dokáže vést v jejich životech. (R2) „*Já sem takovej člověk, že mám ráda věci v takovém řádu a jasně daný, mě to v tom životě jasně vyhovuje, že mám nějaký opory k tomu, jak mám ten život vést mám nějaký pravidla, jak se chovat, co je dobře co je špatně.*“ (R3) „*Tak k rozhodnutí, že se chci stát muslimkou, jsem dospěla po několika měsících studia a kladení otázek. Oficiálně jsem přijala Islám 13. 2. 2014. Nedá se říct, že bych zvažovala pro a proti. Proti de facto neexistují. Vlastně čím více jsem studovala, tím více jsem si byla jistá, že to je to, co odmala hledám a jak chci žít.*“ Dvě z respondentek navíc uvedly, že k přijetí víry je dovedl klid, který při praktikování této víry vnímaly. (R4) „*Když to začnete číst a dostanete se do té rodiny a vy to vidíte, i tu sílu té modlitby a vidíte ten klid, který oni mají, tak si říkáte, proč já to nemám.*“ (R4) dále uvedla, že Islám praktikovaný takovým způsobem, který odpovídal jejímu životnímu přesvědčení, viděla u rodiny svého současného manžela. Také se ovšem setkala s muslimy, kteří se do této víry narodili, avšak nestudovali ji ani se nikterak nezabývali jejím výkladem, pouze měli tuto víru odposlouchanou a bylo patrné, že tito muslimové zaměňují islám za tradice, které jsou v jejich zemích udržované.

Konfrontace s veřejností

Respondentky otevřeně hovoří o tom, že zájem ze strany veřejnosti o jejich osoby začal poté, co se začaly zahalovat. Jejich zahalení se stalo nálepkou a veřejnost tyto ženy

přestala brát jako jednotlivé osoby, ale začala je vnímat souhrnně jako islám. (R2) „*Než konvertuješ a začneš nosit šátek, tak si tě na ulici vůbec nikdo nevšimne. S tím šátkem už tu nálepku máš, takže už ty reakce jsou.*“ Před nástupem Martina Konvičky do veřejného sektoru a vznikem projektu Islám v České republice nechceme – později Iniciativou Martina Konvičky respondentka 1 nezaznamenala téměř žádný zájem o svou osobu ze strany společnosti, ačkoli již v té době, nosila na veřejnosti šátek. (R1) „*No, já jsem konvertovala asi pět roků šest roků zpátky a v té době ten islámský stát nebyl, Konvička nebyl, takže já jsem pořád chodila s šátkem a nezaznamenala jsem nic negativního, nikdo se mě na nic neptal.*“ Dvě z respondentek uvedly, že poté, co se zahalily, začala je veřejnost slovně napadat a také vnímaly negativní pohledy od okolí. (R4) „*Tady to byl těžkej dopad. Ze začátku jsem tu chodila bez zahalení, tak to vyhovovalo i mojí rodině, to byli spokojený, no tak se pomodli, no a pak když jsem se sem vrátila s manželem a přijela jsem sem zahalená, tak začaly problémy. Ty ohlasy jsou hodně „Táhni, odkud jsi přišla.“*“

Všechny respondentky se setkaly s negativními postoji k jejich osobám ze strany společnosti. Některé z nich ovšem dodávají, že lidé nevyjadřují pouze negativní postoje, ale respondentky se stále setkávají i s pozitivními ohlasy. (R4) „*Pozitiva jsou taky, něco bylo v televizi a nějaká paní se ke mně přiblížila, já už měla strach, zase za mnou někdo jde, že mi něco řekne a paní mi řekla „Prosím vás, buďte na sebe opatrná.“*“ Jedna z respondentek se mnohdy setkává s tím, že ji například v metru některé ženy pochválí její pokrývku hlavy, která je z obav před negativními reakcemi, vytvářena do kreativních tvarů. Tato žena má také zážitek, kdy jela metrem, které bylo velmi obsazené, a ačkoli vedle ní byla volná místa, nikdo si k ní nepřisedl. Pozitivním postojem pak může být fakt, že na toto chování reagují jedinci, kteří si s úsměvem vedle respondentky sednou, aby se cítila dobře. (R2) „*Stane se měsíc, kdy mi nikdo neřekne ani slovo, stane se i den kdy mi dva lidi sprostě něco nadávají a říkaj, odkud si přišla? Ty lidi musí být nešťastný a musí mít nějaký vnitřní problém, když řeší ostatní.*“ (R3) „*Když jedu v městské dopravě sama, tak jsou reakce vesměs negativní.*“ Tři ženy z tohoto výzkumu již byly veřejností fyzicky napadeny a všechny pocítily od svého okolí negativní reakce související s vyznáváním jejich víry. (R5) „*Jdete po ulici a někdo na vás sprostě křičí. Lidé dělají, že to nevidí. Dokonce jsem byla i fyzicky třikrát napadena, ale nikdo nic nevidí.*“ Dvě z respondentek řeší obavy z dalšího fyzického napadení tím, že své šátky vymění za jinou pokrývku hlavy, aby svým oděvem veřejnosti nedaly znát, že jsou muslimkami.

Mezi zážitky s veřejností, které jednotlivé respondentky uvedly, patří určité výkřiky z davu, jejichž úmyslem je sdělit respondentkám nějaké faktické údaje o islámu, které tyto je-

dince vedou k tomu, že islám neschvalují a nechtějí jakékoli projevy tohoto náboženství v České republice. Respondentky se na tyto fakta snažily jednotlivcům i skupinám odpovídat, avšak většinou se setkávaly s tím, že tyto osoby žádné vysvětlení nechtěli, pouze vykřikovaly svou pravdu. V některých případech pak respondentky přestaly mít chuť vysvětlovat takovýmto lidem jakákoli fakta o islámském náboženství.

V otázce stigmatizace se ženy shodují na tom, že je rozdíl, ve vnímání muslimek určitými sociálními skupinami ve společnosti a velmi záleží na tom, zda se pohybují na rušném nebo klidném místě. (R1) *„Když třeba jdete do centra, kde je těch muslimů třeba víc, tak to už tak těžké není. Tady ti lidé Vás znají, takže ty nálepky pak nemáte, jde hlavně o to, v jaké společnosti se nacházíte, jestli jste mezi vzdělanými nebo těmi, kteří nejsou.“* Obecně ale sdílí názor, že muslimské ženy jsou v dnešní době utlačovány a společností negativně hodnoceny, tedy mají určitou nálepku, která jim znepříjemňuje soužití s českou společností. (R2) *„Jde o to, že nějakou tu nálepku máme a ty lidi si neuvědomují, že žijeme v Evropě, jsme tady vychovaní, jsme Češky. Já žiju jako Evropanka, já ani nechci žít jinak.“* Dvě ženy v rozhovoru také uvedly, že je mnoho českých muslimek, které z obav před reakcemi okolí přestaly své šátky nosit. (R3) *„Z toho mála, tedy co se zjistit dá je, že většina žen v České republice se bojí veřejně nosit šátek na hlavě právě, aby je nikdo nepoznal.“* (R4) *„Pokavaď je to muslimka a je to na ní vidět, tak si myslím, že s tím přijetím do té společnosti, že to nebude mít lehký. Hodně holek právě kvůli tomu přestalo nosit šátky.“*

Islámské náboženství

Respondentky obecně, když hovoří o islámu, tak dávají najevo, že ten celý systém, který islám obsahuje, všechny jeho pravidla a doporučení jsou logická a pro život praktická. (R2) *„Když začneš ten islám studovat, tak ti odpovídá, na hrozně otázek. Ono to není jenom jako náboženství, ale jako společenskej řád a životní řád.“* Respondentky se ve dvou případech vyjadřují, že je na islámu fascinovalo a přitahovalo to, že na prvním místě v islámu je rodina, kterou by měl manžel dostačujícím způsobem zabezpečit. (R3) *„Islám nařizuje, že muž musí bezpodmínečně zajistit svoji rodinu. Na druhou stranu žena smí studovat a budovat kariéru nebo být ženou v domácnosti. Což je věc, která dává smysl a je pro mě logicky přijatelná. Čím více islám studuji, tím více dává smysl. Pro mě je nejdůležitější rodina a to jakým způsobem islám vysvětluje, co se s člověkem stane po smrti.“*

Žena je v islámu vnímána jako velmi důležitá osoba, která je na stejné úrovni jako muž s tím, že se stará o výchovu dětí, zušlechťování domácnosti a pečuje o svého manžela.

Ženy se dále vyjádřily k medii často zmiňovanému bití a podřizování žen, to může být stejně tak v Čechách jako v muslimských zemích, rozdílnost ovšem je, že v ani jednom případě se v těchto rodinách nepraktikuje pravý islám. Jedna z žen se vyjádřila, že diskriminaci mezi partnery vnímá v tom případě, jestliže jsou oba zaměstnaní a po příchodu z práce výchovu a starost o domácnost zabezpečuje pouze žena a nikoli oba partneři rovnocenně.

Každé náboženství, které je lidmi vyznáváno, může být jedincem pojímáno odlišně oproti jinému člověku. Proto jsem se respondentek zeptala, zda pociťují nějaká negativa na islámu. Všechny ženy se shodly, že na svém náboženství žádná negativa nepociťují. Dále respondentky uvedly, že negativní prvky, které mohou být na islámu veřejností chápány, jsou pouze projevem odlišného výkladu jednotlivců, či záměnou toho, že někdy je za islám považována tradice, kterou určitá muslimská země praktikuje. Dle jejich výpovědí existují muslimové, kteří mají islám pouze odposlechnut, nikdy ho prakticky nestudovali a touto cestou pak vznikají ve světě mylné představy o tomto náboženství. S touto mylnou představou pak souvisí fakt, že někteří lidé z řad české společnosti, muslimské ženy slovně či fyzicky napadá. (R4) „*Já si myslím, že pokud je islám praktikovanej, tak jak má, tak tam prostě negativa nejsou.*“

Ženy z tohoto výzkumu jsou si vědomy rozdílného pojetí islámského náboženství jednotlivci. Každý jedinec, který vyznává jakoukoli víru, ji praktikuje, takovým způsobem, který chápe jako nejlepší možný. S tím souvisí například zaměňování tradic určité země za praktiky islámu, což některým věřícím může vyhovovat a jiným nikoli. Důležité také je vyslovit fakt, že každý věřící jedinec má svou víru jinak silnou. (R2) „*Tak každéj má tu víru jinak silnou, jsou tady holky v nikábu, to jsou salafistiky, který vyznávají takovej ten ortodoxní islám. Dodržují spoustu věcí jinak, ale to je o tom, co tobě přijde dobrý a co špatný.*“

Rodina

Kategorie rodina vyplynula z rozhovorů poté, co jsem se respondentek dotazovala na to, jakým způsobem se ke konverzi jednotlivých žen postavila jejich nejbližší rodina. Jedinec, který začne svůj život žít rozlišným způsobem, než na který byla jeho rodina zvyklá, se může potýkat s jistými rozpory se členy této sociální skupiny. Dvě ženy přijetím své víry přišly o mnoho přátel a jedné z nich dokonce její konverze narušila vztah s rodinným příslušníkem. (R3) „*Jedna sestra, dodnes semnou nemluví a když jsme se minule setkaly, tak vlastního syna chránila tak, abych se ho nemohla ani dotknout.*“ Rodiny respondentek se nad jejich rozhodnutím konvertovat často pozastavovali a ve většině případů nevyjadřovaly k tomuto aktu žádné sympatie. (R5) „*Nechtěli o tom nic vědět. Chtěli dělat jako, že to neví. Máma mi doslova*

řekla „*Já o tom nic vědět nechci.*““ Ve čtyřech případech respondentky uvedly, že o konverzi se svými rodinami nehovořily, tudíž je nikdo nemohl od jejich úmyslu odrazovat. Shodují se v tom, že muslimská komunita je velmi dobře přijala a našly si v ní důvěrné přátele, se kterými se často schází.

Změny s přijetím víry

Z úst veřejnosti je často slyšet, že jí na muslimských ženách vadí to, že se zahalují. Některé státy již v současné době zakázaly některé druhy muslimských oděvů. Dle mého názoru je zajímavé, že pokud čeští občané navštíví například sportovní utkání, kdy při vstupu na místo konání utkání, si nasadí kapuci a šátkem zakryjí obličej od nosu po bradu, je vše v pořádku, oproti ženě, která má zakryté pouze vlasy a je dobře identifikovatelná. Všechny respondentky, se kterými jsem hovořila, se zahalují, ovšem jejich zahalení se různí v souvislosti s mírou jejich víry a tím, jakým způsobem si ony samy toto zahalení v souvislosti s islámskými texty vyložily. (R5) „*Některé se nezahalují ze strachu ze společnosti. Jiným to prostě nevyhovuje. Nakonec každá před soudem bude stát sama. A zahalování šátkem povinné není. Je to na výkladu určitého verše z Koránu.*“ (R2) „*Já to беру jako svou odpovědnost, že to tak Bůh chce, tak to tak dělám. To je o tom, co si myslí, že je správný, ty salafistky to berou, že je to nutností. Když ty ženy chtějí mít tu ochranu, tak to tak dělají. Mě přijde naprosto adekvátní, když si vezmu dlouhý rukáv a cítím, že je to tady pro mě v Evropě takto správné, ale pokud bych žila někde jinde, tak bych třeba taky nosila nikáb.*“ (R1) „*V Koránu je napsané, že se máme zahalit, tak aby nám šel vidět obličej, abyste byly poznány a zakryly si ty vlasy a tu hrud'. Proč vlasy? Vlasy protože jsou sexuální symbol, muž má nějaký typ a toto je symbol přitažlivosti.*“ Všechny ženy shodně potvrzují, že své zahalení chápou jako ochranu před zraky veřejnosti současně však vnímají své zahalení jako důvod jejich stigmatizace, proto své šátky některé muslimské ženy z obav již odložily. Pouze jedna z respondentek tohoto výzkumu již několikrát pomýšlela nad odložením šátku, z důvodu obavy o svou dceru. Po nasazení šátku se některým respondentkám potvrdila pravdivost jeho smyslu v tom, že téměř okamžitě začaly cítit odstup mužů a dle jejich slov je pro ně šátek ochranou před pomýšlením mužů a jakýmkoli smilněním. Z výpovědí žen vyšlo najevo, že slýchávají názory, že by zde v České republice neměly nosit své šátky a přizpůsobit se tak většině obyvatel, také z toho důvodu, že všechny ženy, které se pohybují v muslimských zemích, jsou nuceny chodit zahalené. Respondentky však uvádí, že ačkoli cestují po různých zemích, nesetkaly se s tím, že by se na veřejných prostorech musely návštěvnice muslimských zemí zahalovat. Dvě respondentky se navíc vyjádřily k tématu zahalování v zaměstnání, kdy uvedly, že jsou naprosto

proti zahalování žen lékařek během operací, ale v jiných případech, dle jejich slov žena svým oděvem v práci nikoho neohrožuje. Jedna z respondentek byla nucena opustit své zaměstnání učitelky, právě kvůli svému šátku.

O změnách, které nastaly, po přijetí víry v jejich životech, jednotlivé ženy hovoří ve smyslu, že se na tyto změny těšily nebo, že již dávno před jejich konverzí například modlitby běžně praktikovaly. (R5) „*Já žiji pořád stejně, kromě toho že nejím vepřové. Modlím se. Jinak asi nijak.*“ Z řad veřejnosti je možné zaslechnout, že muslimové by neměli být v České republice, také z toho důvodu, že se musí modlit a takto by se modlili i v pracovní době. (R2) „*Můj den se ani moc nezměnil, jen ty modlitby a to když je člověk v práci nebo ve škole, tak se domodlím, až přijdu domů, co jsem zameškala, ale to máš deset minut. Někdo tráví deset minut nad telefonem, tak já se deset minut modlím.*“ (R1) „*Ty modlitby mají různé cviky a to je efektivní kvůli srdci a tepu a proto se muslimové tak dlouho dožívají.*“

V otázkách pravidel, která muslimové musí dodržovat, se odpovědi respondentek různily. Různily se především v tom, že každá z respondentek si vyložila otázku po svém. První respondentka se vyjadřuje, že je pro ni jako pro muslimku zakázáno konzumovat alkohol, vepřové maso a provozovat nemanželsky sex. V druhém případě žena uvedla, že v islámu je tolik pravidel a doporučení, že je nemožné všechny přesně dodržovat. O ještě jiných pravidlech hovoří jedna z respondentek. (R3) „*Každý muslim a muslimka musí za prvé věřit v jediného boha, bez partnerů a dětí, za druhé modlit se pětkrát denně, za třetí platit Zakát, za čtvrté držet půst v Ramadánu a za páté vykonat minimálně jednou za život pouť do Mekky je-li to možné.*“ Tři ženy v tomto výzkumu se v souvislosti s konverzí rozhodly přestat kouřit, jedna toto rozhodnutí provedla v době jejího těhotenství a jedna žena stále kouří.

V souvislosti se zvýšeným zájmem o islámské náboženství začaly vznikat různé stereotypy a nepravdy, které se pak šířily mezi veřejností a hojně také na internetu. I ženy z tohoto výzkumu slýchají o svém náboženství různé informace. Nejčastěji slýchají, že muslim je vždy terorista a dodávají, že teroristické útoky, ke kterým se hlásí islámský stát, ve většině případů, zabijí muslimy. Dále se objevují informace o tom, že muslimské ženy jsou otrokyně, které jsou neustále bity. Velmi časté je také tvrzení, že Češi často označují za islám praktiky blízkovýchodních států. (R3) „*Česká společnost posuzuje islám na základě Saudské Arábie. Na jednu stranu se pak nedivím, že Češi pak mají k tomu, co je jim předkládáno jako islám odpor.*“ (R5) „*Bití žen, ženská obřízka, musím chodit za chlapem, více manželek, dětské svatby. Ženskou obřízku dělají i křesťané, je to barbarský zvyk daných oblastí, ne islámský. To samé*

dětské svatby. Například Aiše, z dochovaných pramenů bylo cca patnáct let, když si jí Prorok Mohammed, mír s ním, vzal. Další ženu by můj manžel nechtěl, není to povinnost. Ohledně bití, najdou se debilové i u nás.“

Média a prognóza

Názory na média a jejich prezentaci islámu respondentky vnímají jako potřebu šokovat a vyvolávat v lidech strach. Některé z žen uvádí, že vnímají prezentaci islámu jako politický tah, ve kterém jde jedincům o majetky a vliv. (R2) *„Ty zprávy, já nevím, co si o nich mám myslet, jestli jako mají vyvolat v lidech strach nebo proč jsou vytvářeny. Já to proto ani vůbec nečtu.“* Možným důvodem nelichotivé prezentace islámu v médiích může být fakt, že spousta vyznavačů tohoto náboženství, kteří v nich vystupují, nikdy islám nestudovalo. (R3) *„V České republice zoufale chybí muslimové, co studovali islám dostatečně do hloubky a zároveň uměli mluvit česky. Islám je pak v médiích prezentován lidma, kteří se potýkají s češtinou, anebo muslimama, kteří pletou islám za rodinné tradice.“*

Společným rysem, který se vyskytuje ve výpovědích žen, je strach z budoucnosti. Respondentky vyjadřují obavy nad možným propuknutím ještě silnější xenofobie v České republice pramenící především ze sledovanosti médií a jejich účelovými reportážemi. (R5) *„Bojím se historie. Aby se neopakovala. Jednou už jsme tu takovou nenávisť měly. Bohužel lidé, kterým islám nevadí, nejsou moc slyšet.“* Několik z respondentek se vyjádřilo také v tom smyslu, že pokud by se situace v České republice, vůči muslimům i nadále zhoršovala, v obavě o životy své i svých blízkých by raději z této země odešly. (R2) *„Mě tohle hrozně trápí a nechci nad tím ani uvažovat a mám strach mít tady děti, jako jak budou chodit do školy. Po škole musím přemýšlet, jak to dál bude, nechci žít jinde, ale nevím, jestli to pak tady půjde.“*

6.2 Shrnutí

Tato podkapitola zhodnotí výzkum, tím způsobem, že odpoví na výzkumné otázky. V první řadě bych ráda odpověděla na dílčí otázky a poté bych zodpověděla hlavní výzkumnou otázku celé této práce. Na otázky budu odpovídat s ohledem na analýzu získaných dat, která byla podrobně vylíčena v předchozí kapitole. Vyhodnocení výzkumných otázek je jakýmsi shrnutím problematiky jednotlivých kategorií, na které respondentky v průběhu výzkumu odpovídaly.

Jaký motiv vedl české ženy ke konverzi?

Společným faktorem, kterému předcházela konverze těchto žen, je hloubkové studium a hledání informací o islámském náboženství, společně s interakcí a rozhovory s muslimy. Studium a bádání o islámu dokládá fakt, že mezi zájmem o tuto víru a jejich konverzí, uplynula celkem výrazná doba. Všechny respondentky uvádí, že studium knih zabývajících se islámem je nutné, proto aby později nedocházelo ke špatnému interpretování. Respondentky se často setkávají se ženami, které se setkaly s muslimy, jejichž pojetí islámu je spojené pouze s tradicemi, které se praktikují v jejich zemi. Takovéto ženy pak chápou islám, dle tradic určité země a neuvědomují si, že toto náboženství je flexibilní pro každého jednotlivce. Respondentky se ani v jednom případě nezačaly zajímat o náboženství v souvislosti s předchozím náboženským smýšlením v jejich rodině. Jedna z respondentek si během svého života prošla několika náboženstvími, ale klid dle svých slov našla až v islámu. Všechny ženy se shodně vyjadřují, že islám jim ukázal cestu a spatřují, že je to dle nich to pravé, co celý život hledaly ve smyslu pořádku, řádu a logiky.

Jaké zkušenosti mají české muslimky s možnou stigmatizací ze strany společnosti?

Respondentky se ve čtyřech případech shodují na tom, že se o ně veřejnost začala zajímat bezprostředně poté, kdy se začaly zahalovat, pouze jedna z respondentek uvedla, že výrazný zájem o její osobu přišel až v době, kdy začal vznikat projekt Islám v ČR nechceme. Lidé na ulicích, a v některých případech i blízké okolí respondentek, změnili své chování k nim právě v souvislosti s přijetím jejich víry. Obecně respondentky hovoří o velmi negativních postojích ze strany společnosti. Každá z respondentek se po své konverzi cítí být nějakým způsobem ohrožena a trápí je obavy z budoucnosti a vývoje protiislámské nálady ve společnosti. Jejich negativní zkušenosti a zážitky jsou nejvíce patrné v pohledech, které na respondentkách ulpívají. Tři respondentky uvedly, že se již vícekrát setkaly s fyzickým napadením ze strany veřejnosti, konkrétně fackou, loktem do obličeje, plivnutím a jedna z respon-

dentek byla opakovaně vystrčena z tramvaje. Všechny tyto útoky byly zaznamenány okolím, avšak nikdy se respondentek nikdo nezastal. Všechny respondentky se setkaly se slovním napadením a urážkami. Několik žen však zmínilo i pozitivní ohlasy veřejnosti například ze strany zdravotnictví a úřadů, avšak v mizivém procentu. Všechny ženy se domnívají, že stigmatizace českých konvertitek k islámu je ve společnosti velmi patrná.

Jaká pozitiva a negativa Českám islámské náboženství přináší?

Respondentky obecně, když hovoří o islámu, tak dávají najevo, že celý systém, který islám obsahuje, všechny jeho pravidla a doporučení jsou logická a pro život praktická. Respondentky dále uvedly, že na islámu je velmi pozitivní právě fakt, že na prvním místě je rodina, kterou by měl manžel dostačujícím způsobem zabezpečit. Žena je zde vnímána jako velmi důležitá osoba, která je na stejné úrovni jako muž s tím, že se stará o výchovu dětí, zušlechtování domácnosti a pečuje o svého manžela. Několik žen uvedlo, že pozitivně vnímají to, že v islámu jsou hodnoceny vědomosti oproti současnému trendu veřejnosti, kdy se spíše posuzuje reprezentativní vzhled než kvality konkrétního člověka. V několika případech respondentky hovoří o islámu spíše jako o společenském a životním řádu, který jim poskytl odpovědi na jejich životní otázky. Negativa na tomto náboženství žádná z respondentek nevnímá, všechny ovšem uvádí, že se naprosto distancují od osob, které pod záštitou islámu páchají zlo a v takovém případě se muslimky vůbec nediví veřejnosti, že mají o islámu zkreslené představy a také strach. Dodávají, že i člověk, který se považuje za muslima, může páchat skutky, které s islámskou vírou vůbec nesouvisí, jelikož neví o tom, že islám tyto praktiky zakazuje.

Jak na přijetí víry reagovalo jejich blízké okolí?

V případě tří respondentek se jejich nejbližší okolí nejprve domnívalo, že je jejich víra brzy opustí, ale později se s jejich rozhodnutím smířili. Dvě z respondentek uvedly, že s přijetím víry je spousta přátel opustila a v několika případech se přímo ukončil blízký vztah s velkou částí jejich rodiny. V několika případech se rodina od respondentky naprosto oddělila a i během následných setkání s nimi odmítaly jakýmkoli způsobem hovořit, někdy jim zabránili také v dotyku. Se svým rozhodnutím konvertovat se ženy svěřily pouze ve dvou případech kamarádům a jednomu rodiči.

Jaké změny nastaly v životě těchto žen po přijetí jejich víry?

Obecně ženy hovoří, že poté, co přijaly islámskou víru, se v jejich životech nic moc podstatného nezměnilo, jelikož pravidla, která jim islám ukládá, dodržovaly již dlouhou dobu předtím. Ženy se zmiňovaly nejčastěji o tom, že přestaly pít alkohol a jíst vepřové maso, důvodem tohoto příkazu v islámu je fakt, že alkohol škodí zdraví a vepřové maso jednak tělu také příliš neprospívá a také pochází z prasete, které je považováno za nečisté zvíře také z důvodu, že se nepotí a všechny jeho nečistoty zůstávají v jeho těle. Ženy se také vyjadřovaly k tomu, že pro ně bylo v některých situacích náročné naučit se modlitbě, která má svá opodstatněná odůvodnění, především zdravotního rázu. Někteří jedinci hovoří o tom, že muslimové nejsou dobrými zaměstnanci, jelikož se musí pravidelně modlit. To že by se měl muslim pravidelně modlit je naprostý fakt, ovšem nikdo z veřejnosti, kdo odsuzuje modlitbu v pracovní době, neví, že muslim může modlitby splnit najednou, až bude mít prostor a také nevědí, že modlitba není nijak časově náročná a může být vykonána během deseti minut. Zajímavým tématem ve veřejných diskusích je také problematika zahalování u muslimských žen. Během rozhovorů, které jsem prováděla, jsem se setkala se dvěma ženami, které měly hijab a jedna respondentka na rozhovor dorazila v oděvu zahalující celé tělo vyjma jejího obličeje. Důvodem jejich zahalování je ve všech případech ochrana před zraky cizích mužů a také pocit, že toto odívání je součástí jejich životů. V žádném případě nebyla zmínka o tom, že by jim někdo jejich zahalení nakazoval, všechny se naopak vyjadřují, že islám jim zahalení pouze doporučuje, nikoli nakazuje.

Jaké názory mají české muslimky na současnou islamofobii ve společnosti?

Respondentky v několika případech uvedly, že v souvislosti s médii, které vysílají šokující informace o islámu, se vůbec nediví, že se lidé islámu bojí. Zamýšlely se nad důvodem, proč se média snaží takovýmto způsobem v lidech vyvolat nenávisť a strach. Některé ženy se snaží stereotypy, které ve společnosti kolují, uvádět na pravou míru avšak ve většině případů, jsou tyto informace k ničemu, jelikož lidé nemají o jejich vysvětlení zájem. Jedna z respondentek se podivuje nad tím, proč je v České republice tolik strachu z islámu a muslimů, když dle jejího názoru, je muslimů v Čechách pouze nepatrné množství. Všechny respondentky se cítí být současnou islamofobií ve společnosti ohroženy takový způsobem, že několik z nich přemýšlí, že by svůj šátek odložily a také o tom, že z České republiky budou vinou veřejnosti, muset odejít.

Cítí se být české muslimky společností stigmatizovány?

Z dílčích otázek celého výzkumu a rozhovorů, které jsem s pěti respondentkami provedla, mohu vyvodit, že se české konvertitky k islámu cítí být společností stigmatizovány. Jedinec, který je stigmatizován, bývá vystaven posměchům, urážkám nebo je například fyzicky napaden společností. Tato kritéria jednotlivé respondentky splňují, což je patrné z jejich konkrétních zážitků.

6.3 Závěrečná diskuse

Tento výzkum reprezentuje pět respondentek, které jsou vybraným vzorkem českých muslimek. Výzkumný vzorek nezastupuje celou komunitu muslimských žen v České republice, tudíž nemůže být s určitostí řečeno, že všechny tyto ženy cítí projevy stigmatizace ze strany společnosti. Faktem ovšem zůstává, že určitou stigmatizaci pocítuje všech pět respondentek mého šetření. Každé náboženství je individuálními jednotlivci vnímáno vlastním způsobem v souvislosti s jejich životními příběhy a hodnotami, které mají. Právě tento fakt je patrný, pokud se zamyslíme nad rozdělením současné společnosti na skupiny lidí, kteří jsou odpůrci islámu, příznivci islámu a na skupinu osob, které se nepřiklání ani k jedné ze stran. Předpokládám, že určitá skupina lidí, zastupující jednu nebo druhou stranu tohoto rozděleného „tábora“, určitým způsobem studovala odborné texty, ale každá strana si utvořila jiný názor. Jedna skupina pochopila islám jako nadřazené nenávistné náboženství, které chce násilím převést na stejnou víru celý svět a veřejně ho sděluje dalším osobám a nebrání se označení odpůrců islámu. Druhá skupina se snaží svůj pohled na islám představit jiným jedincům, řekla bych neradikálním způsobem v souvislosti s praktikováním této víry nebo například dlouhodobým studiem příslušných textů. Toto rozdělení společnosti vnímám jako problematické v případě, kdy do České republiky přijde cizinec z muslimské země. Jestliže odpůrci islámu, budou nadále podněcovat davy k nenávisti, integrace přistěhovalců do české společnosti nemůže být v takovém případě úspěšná.

Tato práce by mohla být námětem či předvýzkumem dalšího šetření, které by mohlo veřejnosti objasnit, jaké jsou konkrétní důvody nenávistných postojů k muslimům, jednotlivých osob, figurujících ve skupinách, které vyjadřují nesouhlas s vyznáváním a projevy islámské víry na území České republiky.

Závěr

Tato práce se věnuje českým ženám, které během svého života přijaly islámskou víru. Cílem práce bylo zanalyzovat a vyhodnotit, zda se české muslimky cítí být nějakým způsobem českou společností stigmatizovány a poukázat na jejich konkrétní zážitky, které mohou se stigmatizací souviset.

Jelikož jsou v současné době ve společnosti negativní projevy, proti islámskému náboženství a muslimům obecně více než patrné, rozhodla jsem se čtenářům objasnit některé informace a fakta o islámské víře a jejich pravidlech. Teoretická část práce, která se opírá o odbornou literaturu, v první kapitole představuje obecné informace o pojmu, představách a funkcích náboženství. Ve druhé kapitole se práce zabývá pravidly a tradicemi islámu a nastiňuje zde konkrétní informace o tom, jakým způsobem islám nahlíží na ženy. Odborná literatura pomohla v této práci objasnit do reálné roviny mýty, které ve společnosti o islámském náboženství kolují. Teoretická část v neposlední řadě představuje pojmy diskriminace a xenofobie, které úzce souvisí s tématem stigmatizace. Vlivu médií na společnost a konkrétními přesvědčovacími strategiemi se věnuje čtvrtá a také poslední kapitola teoretické části práce.

V praktické části, byly zodpovězeny konkrétní výzkumné otázky, které byly formulovány na základě vytyčeného cíle. Výzkum měl charakter kvalitativního šetření a pro získání dat zde byla využita metoda hloubkových polostrukturovaných rozhovorů s pěti respondentkami, kterými byly české muslimky.

České konvertitky přijaly islámskou víru, jelikož je pro ně logická a spatřují na ní životní řád, který během svého života vyhledávaly. Respondentky se shodují na tom, že se o ně veřejnost začala zajímat poté, co začaly nosit své šátky či jiné zahalení a staly se tak odlišnými od většinové společnosti. Tři respondentky uvedly, že se již vícekrát setkaly s fyzickým napadením ze strany veřejnosti a všechny respondentky tohoto výzkumu se setkaly se slovním napadením a urážkami od cizích jedinců na veřejném prostranství. Respondentky obecně, hovoří o islámu, jako o celkovém životním systému, který je v tomto náboženství obsažen a také jsou zaujaty jeho pravidly a logičností, jelikož právě tyto věci jsou pro jejich životy praktické. Negativa na tomto náboženství žádná z respondentek nevnímá, avšak odmítají se ztotožnit s osobami, které páchají zlo a hlásí se k islámu.

Seznam užitých zdrojů

Literární zdroje

Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona. Český ekumenický překlad. 3. přeprac. vyd. Praha: Česká biblická společnost, 1993. 1290 s.

CROFTER, Warren. *Velká kniha islámu*. Přeložil Otakar CHALOUPKA. Praha: BVD, 2006. ISBN 80-903754-0-5.

ČAPKA, František. *Dějiny zemí Koruny české v datech*. 3., opr. a dopl. vyd. Praha: Libri, 1999. ISBN 80-7277-000-4.

DEFLEUR, Melvin L. a Sandra J. BALL-ROKEACH. *Teorie masové komunikace*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-099-8.

DENNY, Frederick Mathewson. *Islám a muslimská obec*. V čes. jaz. vyd. 2. Praha: Prostor, 1999. Obzor (Prostor). ISBN 80-85190-96-6.

GOFFMAN, Erving. *Stigma: poznámky k problému zvládnutí narušené identity*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. Most (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-21-0.

GORDON W. ALLPORT a PŘELOŽIL EDUARD GEISLER. *O povaze předsudků*. Praha: Prostor, 2004. ISBN 9788072601257.

HAERI, Fadhlalla. *Islám*. Přeložil Vladimír PETKEVIČ. V Praze: Ikar, 2001. ISBN 80-7202-922-3.

HAMPLOVÁ, Dana. *Náboženství v české společnosti na prahu 3. tisíciletí*. Praha: Karolinum, 2013. ISBN 978-80-246-2244-6.

HANUŠ, Jiří a Ivana NOBLE (eds.). *Konverze a konvertité: sborník z mezioborového semináře o problematice náboženského obrácení*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009. Quaestiones quodlibetales. ISBN 978-80-7325-196-3.

HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-569-1.

- HEJNA, Dalibor. *Psychologie a sociologie náboženství*: Dalibor Hejna. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, Pedagogická fakulta, 2004. ISBN 80-7044-626-9.
- HELLER, Jan a Milan MRÁZEK. *Nástin religionistiky: uvedení do vědy o náboženstvích*. 2., rev. vyd. Praha: Kalich, 2004. Studijní texty (Kalich). ISBN 80-7017-721-7.
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0219-6.
- HOLM, Nils G. *Úvod do psychologie náboženství*. Přeložil Karel BALCAR. Praha: Portál, 1998. Studium. ISBN 80-7178-217-3.
- HRČKA, Michal. *Sociální deviace*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001. Základy sociologie. ISBN 80-85850-68-0.
- JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPLOVÁ. *Masová média*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-466-3.
- KOPECKÝ, René a Charif BAHBOUH. *Co je dobré vědět o arabském a islámském světě*. Brandýs nad Labem: Dar Ibn Rushd, c2014. ISBN 978-80-86149-88-2.
- Korán*. Praha: Academia, 2000. ISBN 80-200-0246-4.
- KOSEK, Jan. *Právo (n)a předsudek: historické, filozofické, sociálně psychologické, kulturní a právní souvislosti stereotypů a předsudků*. Praha: Dokořán, 2011. Bod (Dokořán). ISBN 978-80-7363-312-7.
- KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. Praha: Vyšehrad, 1993. ISBN 80-7021-125-3.
- MENDEL, Miloš. *Muslimové a jejich svět: o víře, zvyklostech a smýšlení vyznavačů islámu*. Praha: Dingir, 2016. ISBN 978-80-86779-42-3.
- MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1362-4.
- MOGHISSI, Haideh. *Women and Islam: critical concepts in sociology*. New York: Routledge, 2005. ISBN 0415324211.

MUNKOVÁ, Gabriela. *Sociální deviace: přehled sociologických teorií*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-398-8.

NEŠPOR, Zdeněk R. a Dušan LUŽNÝ. *Sociologie náboženství*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-251-5.

NEŠPOR, Zdeněk R., David VÁCLAVÍK a kol. *Příručka sociologie náboženství*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2008. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-86429-92-2.

OSTŘANSKÝ, Bronislav. *Atlas muslimských strašáků, aneb, Vybrané kapitoly z "mediálního islámu"*. Praha: Academia, 2014. ISBN 978-80-200-2428-2.

RABAN, Miloš. *Duchovní smysl člověka dnes: od objektivního k existenciálnímu a věčnému*. Praha: Vyšehrad, 2008. Moderní myšlení. ISBN 978-80-7021-933-1.

ŘEZÁČ, Jaroslav. *Sociální psychologie*. Brno: Paido, 1998. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-48-6.

ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie náboženství a spirituality*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-312-3.

ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie náboženství*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-547-4.

SPIEGEL, Paul. *Kdo jsou Židé?*. Brno: Společnost pro odbornou literaturu - Barrister & Principal, 2007. ISBN 978-80-87029-07-7.

SPITZER, Manfred. *Digitální demence: jak připravujeme sami sebe a naše děti o rozum*. 1. vyd. Brno: Host, 2014, 341 s. ISBN 978-80-7294-872-7.

Šišková, T. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. 1.vyd. Praha: Portál, 1998. 208 s. ISBN 80-7178-285-8.

ŠTAMPACH, Odilo Ivan. *Přehled religionistiky*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-384-0.

ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

TUREČEK, Břetislav. *Světla a stíny islámu: drama Blízkého východu a sonda do duší jeho obyvatel*. V Praze: Knižní klub, 2007. ISBN 978-80-242-1909-7.

URBAN, Lukáš, Josef DUBSKÝ a Jan BAJURA. *Sociální deviace*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-397-1.

Uvedení do křesťanského života – bohoslužebný text, Sekretariát České liturgické komise, Praha, 1987

VÁGNEROVÁ, Marie. *Základy psychologie*. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0841-3.

VÝROST, Jozef, SLAMĚNÍK, Ivan (ed.). *Sociální psychologie*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1428-8.

ŽANTOVSKÝ, Petr (ed.). *Česká xenofobie*. Praha: Votobia, 1998. Velká řada (Votobia). ISBN 80-7220-044-5.

Internetové zdroje

BUCHER, Viliam a Ivan HAMŠÍK. Miloš Zeman: Nepřítelem je Islám. *Reflex* [online]. Praha 7: Czech news center, 2011, 2011(31) [cit. 2016-12-08]. ISSN 1213-8991. Dostupné z: <http://www.reflex.cz/clanek/zpravy/44753/milos-zeman-nepritelem-je-islam.html>

Co je diskriminace? *Veřejný ochránce práv: Ombudsman*[online]. Brno: Omega Designe, 2010 [cit. 2016-12-12]. Dostupné z: <http://www.ochrance.cz/diskriminace/pomoc-obetem-diskriminace/co-je-co-neni-diskriminace/>

CO JE HATEFREE. HATE FREE CULTURE: Společně se snažíme o soužití bez násilí a nenávisti [online]. Agentura pro sociální začleňování, 2014 [cit. 2017-03-09]. Dostupné z: <http://www.hatefree.cz/o-nas/o-hate-free>

ČERNÝ, Slávek. O ateismu: Otázky a odpovědi. Ateisté ČR: Občanské sdružení Ateistů ČR [online]. Horní Počernice, 2014 [cit. 2016-11-18]. Dostupné z: <http://www.osacr.cz/o-ateismu/otazky-a-odpovedi/>

ČERVENKA, Jan. Vztah Čechů k národnostním skupinám žijícím v ČR. In: *Sociologický ústav AV ČR: Centrum pro výzkum veřejného mínění* [online]. Česká republika: CVVM, So-

ciologický ústav AV ČR, 2014 [cit. 2016-12-12]. Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7210/f3/ov140409.pdf

ČESKÁ REPUBLIKA. Listina základních práv a svobod. In: *Sbírka zákonů*. Česká republika: usnesení předsednictva České národní rady, 1992, ročník 1993, částka 1, číslo 2. Dostupné také z: <http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>

ČESKÁ REPUBLIKA. Sbírka zákonů ČR: Zákon o právu shromažďovacím. In: *Sbírka zákonů*. Česká republika: Parlament, 2016, ročník 2016, 98/2016 Sb., číslo 252. Dostupné také z: <http://www.sbirka.cz/POSLATYD/NOVE/16-252.htm>

HALÍK, Tomáš. Náboženství a společnost: Státem vnucený ateismus. In: *Tomáš Halík* [online]. Praha: Kristin Olson Literary Agency [cit. 2016-12-09]. Dostupné z: <http://halik.cz/cs/tvorba/clanky>

MVČR. Zpráva „Problematika Extremismu v ČR v roce 2004“ Výchova k toleranci a proti rasismu (Tatjana Šišková, ed., Hana Frištnská). (online)(cit. 12.12.2016). Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/souteze/2006/sod/extremismus/1_pojmy.pdf

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT, 2013. 142 s. [cit. 2016-12-12]. Dostupné z www.nuv.cz/file/433_1_1/

SHEHADEH, Samer. Sunna.cz. *Sunna.cz: fatwabanka* [online]. [cit. 2017-03-22]. Dostupné z: <http://sunna.cz/>

VÝROČNÍ ZPRÁVA BEZPEČNOSTNÍ INFORMAČNÍ SLUŽBY ZA ROK 2015. Bezpečnostní Informační Služba: zpravodajská služba České republiky [online]. Praha: BEZPEČNOSTNÍ INFORMAČNÍ SLUŽBA, 2015 [cit. 2017-03-09]. Dostupné z: <https://www.bis.cz/vyrocní-zprava890a.html?ArticleID=1104#ustavnost>

WHITE MEDIA: Pravdou proti neomarxismu - Uprchlíckou krizi vyřešíme jediným slovem: Pal ! [online]. Californie, 2011 [cit. 2017-03-09]. Dostupné z: http://www.white-media.info/amk_watch_xenofilove.html